

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/13, p. 215-244

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12006>
ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Article Info/Makale Bilgisi

Referees/Hakemler: Prof. Dr. Ali Ulvi MEHMEDOĞLU – Yrd. Doç.
Dr. Mualla YILDIZ

This article was checked by iThenticate.

DİN GÖREVLİLERİNDE DÜŞÜNME STİLLERİ VE DİNİ BAŞA ÇIKMA

*Sema ERYÜCEL**

ÖZET

Bu araştırmada, Türkiye'deki din görevlilerinde dini başa çıkma tarzları ile lokal ve global düşünme stilleri arasındaki ilişki demografik değişkenler ve mesleki deneyim bağlamında incelenmiştir. 164 din görevlisine kişisel bilgi formu (yaş, cinsiyet, eğitim, mesleki deneyim), dini başa çıkma ile lokal ve global düşünme stillerini ölçen ölçekler uygulanmıştır. Katılımcıların olumlu dini başa çıkmayı olumsuz dini başa çıkmadan daha fazla kullandıkları global ve lokal düşünme stillerinin birbirine yakın dağılım göstermekle birlikte global düşünme stiline daha fazla tercih edildiği tespit edilmiştir. Olumlu dini başa çıkmanın alt boyutu olan dini dönüşüm lokal düşünme stili ile ilişkili çıkmıştır. Mesleki deneyim ve eğitim düzeyinin hem olumlu dini başa çıkmayı diğer iki alt boyutu ile beraber (Allah'a yönelme ve hayra yorma) hem de olumsuz dini başa çıkmanın alt boyutu olan manevi hoşnutsuzluğu yordadığı tesbit edilmiştir. Ancak ilginç bir şekilde eğitim, manevi hoşnutsuzluğu negatif yönde yordamıştır. Dini dönüşümü, lokal düşünme stili ve dini istikamet arayışı; dini istikamet arayışını yaşamı tehdit eden durumların yaşanması ve dini yalvarmanın yordadığı görülmüştür. Ayrıca, cinsiyet değişkeni ne düşünme stiline ne de dini başa çıkma tarzında farklılık göstermemiştir. Çalışmanın bir diğer bulgusu ise yaşamı tehdit eden durumlarda istikamet arayışı artmaktadır. Sonuç olarak dini baş etmenin hedeflerinden birisi dini dönüşümdür ve lokal düşünme tarzı dini dönüşümü yordamaktadır. Din görevlilerinde mesleki deneyim önemli bir değişkendir. Manevi hoşnutsuzluk ile mesleki deneyim arasında ilişki nedeniyle Diyanet İşleri Başkanlığı'nın çalışanlarına yönelik manevi bakım programları hazırlamaları faydalı olabilir. Ayrıca yüksek din eğitimi veren kurumların uygulamaya yönelik çalışmalar yapmaları faydalı olabilir.

Anahtar Kelimeler: Din Görevlileri, Düşünme Stilleri, Dini Başa Çıkma

* Yrd. Doç. Dr. Akdeniz Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri, El-mek: semaeryucel@akdeniz.edu.tr

THINKING STYLES OF CLERGYMEN AND RELIGIOUS COPING

ABSTRACT

The relationship between the religious coping styles of the clergymen in Turkey and lokal and global thinking styles was analyzed in this study in terms of demographic variables and work experience. A personal information form (age, gender, education, work experience) and scales that measured their religious coping and lokal and global thinking styles were applied on 164 clergymen. It was found out that participants used positive religious coping more than the negative one. Moreover, although lokal and global thinking styles distributed closely with each other, global thinking style was preferred more than the other. At the end of the analysis, it was seen that religious transformation, a sub-dimension of positive religious coping, had relationship with lokal thinking style. It was also found out that work experience and education level predicted both positive religious coping along with its two sub-dimensions (turning to God and benevolent religious appraisal) and negative religious coping with its sub-dimension spiritual dissatisfaction. However, surprisingly, education predicted the spiritual dissatisfaction in a negative way. It was established that lokal thinking style and seeking religious direction predicted religious transformation and that life-threatening events predicted seeking religious direction. Furthermore, the variable of age showed any difference in neither thinking styles nor religious coping styles. Another finding of the study is that seeking direction increases in life-threatening events. As a result, one of the goals of religious coping is religious transformation, and lokal thinking style predicts religious transformation. Work experience is an important variable among clergymen. It might be beneficial to organize spiritual care programs aimed at the clergymen by the Presidency of Religious Affairs due to the relationship between spiritual dissatisfaction and work experience. Moreover, it might be helpful for the institutions that give higher education to give practical training.

STRUCTURED ABSTRACT

Introduction

It is relevant to single out religious services from other service sectors in terms of the increase in the need for spirituality in the lives of the individual and the society and the increase in that need (Park, 2012). As a matter of fact, it can be said that the need for religious services to be professional is increasing (Carroll, 2006). While Muslim clergy in Turkey is working to answer the increasing need for religious services, they are also trying to get professional. The aims of this study are to contribute to limited number of clergy studies in Turkey with its professionalization process and to determine the religious coping styles of clergy, the profession that makes use of religious coping most, but also the one that is affected by the results of negative religious coping most (Pargament, 2001). In addition to those, one of the aims of this research is to study the

Turkish Studies

relationship between religious coping and thinking styles since thinking style is decisive on coping styles (F. Hassan, 2014).

Thinking Styles

Thinking style is defined as the way that an individual prefers in their thinking and application skills (Sternberg, 2009). Sternberg's theory of mental self-management consists of five dimensions and thirteen thinking styles within these dimensions (Sternberg, 2009). In situations where an individual's profile of thinking style, external expectations and individual self-sufficiency conform with each other, the level of success and satisfaction is high (Sternberg, 2009). Theory of mental self-management was designed as five dimensions and thirteen thinking styles within these dimensions. Only local and global thinking styles were preferred in this study since they give information about thinking styles. Local thinking is a thinking style that aims to divide a problem into pieces and finding out what the real solution is by producing solutions from these pieces (Markman, Dyczewski, 2010). Global thinking, however, aims to look at the picture holistically without getting lost in the details and includes all the network of relationships in the whole. It is a thinking style that aims to consider the problem primarily as a whole and to solve it by looking at the whole (Hammouri, 2003; Sternberg, 2009).

Religious Coping

Coping is the complement of ideas and acts that people use in order to manage their outside conditions with the aid of inner desires in troublesome and stressful circumstances (Park & Folkman, 1997). Religious coping is making use of a religious faith, behaviors and values in stressful situations so as to solve the problem, find a meaning and transform the meaning (Pargament, 1997). The two positive and negative basic forms of religious coping are among the most consistent findings of religious coping literature. Thus, in the process of coping, it is how the individual assesses the situation that determines the coping style rather than what he/she experiences. Hence, the coping style cannot be considered separately (F. Hassan, 2014). However, no research has been found conducted on the relationship between religious coping and thinking styles. Thus, the relationships of those variables that have not been covered in previous studies together were analyzed in this study.

Method

Two scales along with a personal data form (gender, age, education and work experience) were used as a data collection tool. More information about scales is given below.

Thinking Styles Inventory (TSI)

Thinking Styles Inventory (TSI) was developed by Sternberg and Wagner (1992) based on Sternberg (1988)'s "mental self-management theory". Fer (2005) adapted unrevised version of TSI to Turkish and studied the validity and reliability of the scale. The Cronbach's alpha internal consistency coefficient of the scale was found to be 0.89. The scale is a 7-point one that consists of 5 dimensions that measure different thinking styles and 13 sub-dimensions. The scale consists of 104 items, 8 for each 13 subscales. The five dimensions of the scale are independent

from each other, it allows independent evaluation, and the entire scale is very wide. Thus, in this study, dimension of levels (local, global) which explain Type I and Type II (Zhang, 2000) was preferred.

Religious Coping Scale

Religious Coping Scale was designed by Ayten (2012). The scale consists of 2 upper dimensions and 9 sub-dimensions that fall under those 2 upper ones. The 2 upper dimensions are (1) positive religious coping and (2) negative religious coping. While positive religious coping covers qualities such as “turning to God, benevolent religious reappraisal, religious approach, religious pleading, religious transformation and seeking religious direction”, the negative pattern consisted of features such as “spiritual discontent, demonic reappraisal and interpersonal religious discontent. The scale is a 5-point Likert one that includes 33 items. The Cronbach’s alpha coefficient of the scale was found to be .80 (Ayten, 2012).

Findings

164 clergymen, 66 (40,2%) of whom were female while 98 (59,8%) of whom were male, participated in the study. 47 (%28,6) of the participants had high school degree while 84 (%51,2) of them had Distant Education Associate Degree in Theology. Moreover, 31 (%18,9) of them had Bachelor’s degree in Theology while 2 (%1,2) of them had Master’s degree. As for the participants’ work experience, 58 (%35,4) of them had between 1 and 5 years, and 40 (%24,4) of them had between 6 and 10 years of work experience. Furthermore, 17 (%10,4) of them had between 11 and 15 years while (%5,5) had between 16 and 20 years of work experience. Finally, 40 (%24,4) of them had 21 years and above. Once the events that they made use of coping, it was found out that 53 (%32,3) of them selected the answer *I have had relationship problems* I have had a loss while 97 (%59,1) of them opted for the answer *I have had a loss*. Finally, 25 (%15,2) of them gave the answer of *I have had a life-threatening event*.

A correlation analysis was carried out in order to demonstrate the relationships between the variables. The total score of the sub-dimensions of positive and negative religious coping along with the total score of local and global thinking styles were included in this correlation analysis. In the second stage, hierarchical regression analysis was carried out in order to determine the variables that contribute to the prediction of religious coping in the sample. Demographic variables such as gender, education and job experience were analyzed in the first block while life events that required coping were analyzed in the second block. Global and local thinking styles and 7 sub-dimensions of religious coping respectively were included in the analysis.

It was found out that participants used positive religious coping more than they used negative religious coping and that global and local thinking styles showed close distribution to each other while Muslim clergy preferred the global thinking style more than the other. It was also found out that religious transformation which is a sub-dimension of positive religious coping was related to local thinking style.

Turkish Studies

It was found out that those with more work experience go through more spiritual discontent than those with less work experience. Moreover, it revealed that work experience and level of education predicted both positive religious coping along with its two sub-dimensions (Turning to God and benevolent religious reappraisal) and spiritual discontent- a sub-dimension of negative religious coping. However, surprisingly, education predicted spiritual discontent in a negative way. Furthermore, it was seen that local thinking style and seeking religious direction predicted religious transformation while experiencing external life-threatening events and religious pleading predicted seeking religious direction. Another finding of the study is that seeking religious direction increases in life-threatening events.

Discussion

The fact that participants used positive religious coping more than they used negative religious coping is compatible with the literature (Pargamanet, 2001). One of the aims of religious coping is religious transformation. Transformation happens after the life-event in the perception of the individual towards the self, God and other people. Local thinking style supports this fact in the study. It is understood in the studies that were carried out on problem solving and coping that locals use the strategy of active coping strategy (F. Hassan, 2014; Markman and Dyczewski 2010), and that locals are better problem solvers (Pezzuti, Artistic, Chirumbolo, Picone, Sara, 2014). It is known that globals that consider an event holistically are happier (Kadivar and Shokri, 2008). Thus, the fact that there is a negative relationship, despite being insignificant, between global thinking and spiritual discontent and demonic reappraisal is evaluated to be compatible with the literature.

It was found that those with more work experience had more spiritual discontent than those with less work experience, which is in align with the literature. Clergy, surprisingly, is a profession with a high burnout rate and job satisfaction (Francis, Robbins and Wulff, 2013). Job satisfaction is high since everything about this profession is considered holy. Professional burnout is high since a Professional problem is considered as a spiritual problem (Lewis, Turton, Francis, 2007; Ok, 2009). Thus, it can be beneficial for the Presidency of Religious Affairs to form a moral support unit so as to help the clergy with professional and spiritual difficulties, contribute to their professional development and decrease professional deformation.

It was seen in the study that experiencing life-threatening events (terror, flood, earthquake...) predicted seeking religious direction. Life crises predict the religious coping styles (Fowler, 1981; Mehmedoğlu, Aygün, 2006). Thus, this finding is also in align with the literature

40,2% of the participants were female. This shows that the effects of increase in the women employment at the Presidency of Religious Affairs in the last 5-10 years can be seen in this study (Presidency of Religious Affairs Information Desk). In this study, as in the literature, no relationship was found between the gender and religious coping (Ayten, 2010). Although studies indicating that males prefer global thinking more than females do in terms of thinking skills (Zhang & Sternberg, 2006; Yıldızlar, 2010) exist, no difference was found in this study. Thus, this can

Turkish Studies

be interpreted that taking religious education and working in religious services develop using both styles - seeing the parts as a whole and seeing the whole from the parts. Since 2009, the number clergy with undergraduate and graduate degrees has been decreasing dramatically (Ok, 2009), and the number of those with high school degrees has been increasing (Presidency of Religious Affairs Information Desk). However, surprisingly, education predicted spiritual discontent in a negative way. It might be beneficial for the faculties of theology that give religious education at an undergraduate level to consider this fact.

Keywords: Clergymen, Thinking Styles, Religious Coping

Giriş

Birey ve toplum yaşamında maneviyata duyulan ihtiyaç ve artış ile din hizmetleri diğer hizmet sektörlerinden ayrılmaktadır (Park, 2012). Din hizmetlerinde giderek daha fazla profesyonelleşmeye ihtiyaç duyulmaktadır (Carroll, 2006). Türkiye'deki din hizmetleri çalışanları da bir taraftan aratan din hizmetleri ihtiyacına cevap vermeye çalışırken bir taraftan da profesyonelleşmeye çalışmaktadır.

Araştırmanın amaçlarından birisi Türkiye'de sınırlı olan din hizmetleri çalışanlarına yönelik çalışmalara profesyonelleşme sürecinde katkıda bulunmaktır. Bu bağlamda çalışmada öncelikle kişisel bilgi formuna (cinsiyet, eğitim düzeyi ve mesleki deneyim) yer verilmiştir.

İkinci olarak dini baş etmeyi en çok kullanan meslek grubunun din görevlileri olduğu ayrıca olumsuz dini başa çıkmanın sonuçlarından da en fazla etkilenen meslek grubu olduğu görülmektedir (Pargament 2001). Olumsuz dini başa çıkma diğer mesleklerden farklı olarak din görevlilerindemesleğin anlamının kaybolmasına neden olmaktadır. Tanrı'nın gücünden şüphe eden bir din görevlisinin insanlara O'nun gücünü ya da her şeyin O'nun elinde olduğunu anlatan bir manevi bakım sunması beklenmemektedir. Bu bağlamda Türkiye'deki Müslüman din görevlileriörnekleminde dini başa çıkma kullanımını belirlemek araştırmanın bir diğer amacıdır.

Üçüncü olarak baş etme bir değerlendirme sürecidir. Aslında bireylerin ne yaşadıklarından çok karşılaştıkları olayı nasıl değerlendirdikleri belirleyici olmaktadır. Dolayısı ile dini baş etme düşünme stillerinden ayrı olarak düşünülemez. Ancak dini baş etme ile düşünme stilleri arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalara rastlanmamaktadır. Dolayısı ile Türkiye'dekiMüslüman örnekleme din görevlilerindedini başa çıkma tarzları, düşünme stilleri ve demografik değişkenler ile ilişkili olarak belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın dördüncü amacı dini başa çıkma literatürde genellikle Pargament (1998) tarafından geliştirilen kısa dini başa çıkma ölçeği ile ölçülmektedir. Türkiye'deki Müslüman örneklem için Ekşi (2001) tarafından ölçek Türkçe'ye uyarlanmış ve kullanılmıştır. Sonraki çalışmalarda Topuz (2003) ve Aydın (2011) tarafından ölçek farklı örneklem gruplarında kullanılmıştır. Bu çalışmalarda Pargament tarafından geliştirilen dini başa çıkma ölçeğindeki özellikle "şeytanın neden olduğunu düşünürüm" maddesi Müslüman örnekleme teolojideki farklılıktan dolayı çalışmadığı görülmektedir. İlk kez Ayten tarafından (2012) Müslüman örneklem için geliştirilen ve uygulanan dini başa çıkma ölçeğinin farklı örneklem gruplarında kullanımı ve sonuçlarının değerlendirilmesi çalışmanın bir diğer amacıdır.

Din Görevliliği

Din görevliliği bir "meslek" olarak seküler meslekler ile mesleğe girişte diploma, başarılı olunması beklenen sınavlar, meslekte terfi imkanı, yasal birtakım hak ve sorumluluklarının olması ile benzerlik göstermektedir (Olson, 2009). Ancak bazı yönleri ile de seküler mesleklerden çok farklılık

arz etmektedir. Örneğin, mesleki başarı sayısal çokluk veya yapılan işten alınan somut sonuçlar ile ölçülmemektedir. Din görevlileri işlerindeki başarıyı insanlar uyar ya da uymaz “davet etmek” ile ölçmektedirler (Chang, 2005). Yine din görevlilerinde görev yeri ve çalışma saatleri kesin sınırlar ile belirlenmemektedir. Din görevlilerinde çalışma alanı ibadethane, kütüphane, konferans salonu, düğün, sünnet merasimi, hastane olabildiği gibi çalışma zamanı da hem gündüz hem akşam olabilmektedir (Küçüksüleymanoğlu; 2013; Lewis, Turton, Francis, 2007).

Din görevlilerinde diğer mesleklerden bir başka farkı pek çok seküler meslek çalışanın aksine “kariyer” ifadesine direnç göstermekte kendilerini “çağırıcı davet edici” olarak tanımlamakta ve bu ifadelerin kullanılması gerektiğini vurgulamaktadırlar (Hernandez, Mahoney, 2012). Din hizmetleri bu mesleği yapan pek çok kişi tarafından “Tanrı ile bağlantı kurma” olarak tanımlanmaktadır (Olsan, 2009). Onlar bunu bir iş değil “seçim” olarak tanımlamaktadır (Chang, 2005). Yine seküler mesleklerden farklı olarak işleri ile kimlikleri arasında yüksek bir bağlılık görülmektedir (Bickerton, Miner, Dowson, Griffin 2015). Bu durumda “iş sonu” gibi bir kavram oluşmamaktadır. Dolayısı ile iş sonunda mesleki rollerinden ayrılmaları istendiğinde son derece gönülsüz olmaktadır (Halbesleben, 2011; Saks, 2006). Sonuç olarak din görevlilerine yönelik bilinmesi gereken çok şey var ve bu mesleği seküler meslekler ile kıyasladığımızda çok daha dikkatli ve duyarlı davranmalıyız (Olson, 2009).

Din görevlilerinin rolü ile ilgili yapılan çalışmalarda mesleki rollerinin beş başlıkta yoğunlaştığı görülmektedir. Din eğitimi, uygulama, yasal sorumluluklar, manevi bakım ve rutin dışındaki dini etkinlikler (Francis, Hills, Rutledge, 2008). Elbette çalışılan grubun gelişimin tüm evrelerini içermesi ve çalışma zaman diliminin çok geniş olması mesleğin önemli zorlukları arasındadır (Küçüksüleymanoğlu, 2013; Ok, 2009; Kaya, Turan, 2013; Francis, Hills, Rutledge, 2008). Örneğin Türkiye'deki bir din görevlisi aynı gün içinde 6-12 yaş arasındaki çocuklara din eğitimi, yetişkinlere vaaz vermesi ve cenaze namazı kıldırması gerekebilir. Ayrıca evlilik, doğum, sünnet, askere uğurlama gibi farklı zamanlarda ve çok farklı içerikteki (doğum ve ölüm gibi) etkinliklerde yer alması gerekebilir. Kısacası bu alanda çalışanların çalışma alanı tek bir yer ve sınırları kesinleşmiş bir zaman dilimi olmadığı gibi çok farklı yaşam olaylarını içermektedir (Francis & A.Village 2012).

Din görevlilerinde karşılaştığı zorlukların başında yukarıda da ifade ettiğimiz gibi rol fazlalığı gelmektedir. Rol fazlalığı kendilerini sık sık baskı altında hissetmelerine neden olmakta bu da diğer mesleki zorlukları tetiklemektedir. Örneğin, istekleri/rolleri dengelemek için zaman, zor insanlar, kaynakların sınırlılığı, yalnızlık, teolojik kaygılar ve yönetsel endişeler kendilerini baskı altında hissettikleri başlıklardan bazılarıdır (Francis, Hills, Rutledge, 2008; Kayıklık, 2007; Francis, Robbins, Kaldor & Castle, 2009). Ayrıca güven yoksunluğu, otorite tarafından takdir edilmeme, özel yetenek ve yeterliliklerinin fark edilmemesi, rol belirsizliği, aile yaşamında denge kuramama da din hizmetleri çalışanların yaşadığı mesleki zorluklar arasında yer almaktadır (Francis, Robbins, 2008; Cengil, 2010; Kaya, Turan, 2013). Bu zorluklar ile baş etme de dini başa çıkmayı en çok kullanan meslek grubu olan din hizmetleri çalışanlarına yönelik Türkiye ve Müslüman örneğinde herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Ayrıca din görevlilerinde rolleri yönetimle ilgili kurallar dünyada olduğu gibi Türkiye de hem mesleği icra edenler hem de araştırmacılar tarafından tartışılmakta ve genellenebilir bir düzeye getirilmeye çalışılmaktadır (Hernandez, Mahoney, 2012; Lewis, Turton, Francis, 2007).

Düşünme Stilleri

Düşünme stili bireyin düşünme ve uygulama yeterliliklerinde tercih ettiği yol (Sternberg, 2009) olarak tanımlanmaktadır. Sternberg'in zihinsel öz yönetim teorisinde 5 boyut ve bu 5 boyutta 13 düşünme stili yer almaktadır (Sternberg, 2009). Sternberg bu teoride insanların bir tek düşünme stiline sahip olmadıklarını birkaç düşünme stiline bir arada kullanıldığı bir stil profiline sahip

Turkish Studies

olduklarını vurgulamaktadır. Bireyin sahip olduğu düşünme stili profili ile çevresel beklentiler ve bireysel yeterliliklerin uyumlu olduğu durumlarda başarı ve memnuniyetin yüksek olduğu görülmektedir (Sternberg, 2009). Yine çevre ve stiller arasında yanlış eşleşmenin olduğu durumlarda çiftler, öğrenci ve öğretmenler, işverenler ve çalışanlar arasında çatışmaların olduğu vurgulanmaktadır (Zhang ve Sternberg, 2006). İnsanların düşünme stilleri yaş, cinsiyet sosyo-ekonomik düzey ile ilişkili olduğu kadar sahip olunan hobiler, meslek, seyahat, liderlik deneyimi, algılanan öğrenme ortamı gibi diğer faktörler ile de ilişkilidir (Zhang ve Sternberg, 2006; Fan ve Zhang, 2014). Sternberg (2009) bireylerin kendi düşünme stili profillerini nasıl geliştirdiklerini sosyalleşme yolu ile açıklar ve genellikle de bireyin rol modelinin düşünme stili ile benzerlik gösterdiğini ifade eder. Bununla birlikte stillerin öğrenilebilir, durum ve şartlara göre değiştirilebilir ve yaşam boyunca çeşitlenebilir olduğunu vurgular. Bir dönemde işlevsel ve değerli olan bir stil, bir diğer dönemde tercih edilmeyebilir. Bir alan içinde etkili olan bir stil, bir diğer alanda etkili olmayabilir (Sternberg, 2009; Fan & Zhang, 2014). Zihinsel öz yönetim teorisi 5 boyut ve bu 5 boyutun altında yer alan 13 düşünme stili olarak tasarlanmıştır. Bunlar, fonksiyonlar boyutu (yasama, yürütme, yargı) biçimler boyutu (monarşik, hiyerarşik, oligarşik, anarşik) düzeyler boyutu (global, lokal) alanlar boyutu (içedönük, dışadönük) eğilimler boyutudur (liberal, conservative). *Yasama* düşünme stili, yaratıcılık, planlama, tasarlama ve biçimlendirme odaklıdır. Kurallarını oluşturmayı ve eylemlerini kendilerine özgü bir şekilde yapmayı seven bireylerdir. Önceden yapılandırılmamış problemleri tercih ederler. *Yürütme*; uyumlu, düzenli, verilen talimatları izleyen bireylerdir. Bu insanlar kuralları izlemeyi, yapacaklarını var olan bilinen şekillerde yapmayı severler ve önceden yapılandırılan problemleri tercih ederler. Yürütme düşünme stiline sahip bireyler, onlara ne yapmaları gerektiğinin söylenmesi ya da yazılı kurallarla bildirilmesini tercih ederler. *Yargı* diğer bireylerin eylemlerinin sonuçlarını dikkate alır, onları değerlendirmeye odaklanırlar. Değerlendirme, yargılama, karşılaştırma odaklıdır. Analiz edebildiği, değerlendirebildiği problemler üzerinde çalışmayı tercih ederler. *Monarşik*, aynı anda tek amaca ve işe odaklanırlar. Bu insanlar, problem durumlarına, çıkmazlarına ya ilgisiz kalırlar ya da onları kendilerinden uzak tutma davranışı gösterirler. *Hiyerarşik* birey, birçok işe dikkatini verir ve öncelik sıralarını belirleyerek çalışırlar. Hiyerarşik düşünme stiline sahip öğrenci, zamanını değişik derecelerde öneme sahip ev ödevlerine dengeli bir şekilde ayırarak değerlendirirler. *Oligarşik* çok işi, aynı anda, öncelikleri belirlemeden yaparlar. Değişik konular için öncelikleri belirlemek zorunda kaldıklarında çelişki ve gerilim yaşarlar. *Anarşik* düşünme stiline kuralların, yönergelerin ve bunları uygulama süreçlerinin hiçbir değeri-anlamı yoktur. Sistemli ve organize bir motivasyona sahip değildirlir ve problemlere gelişi güzel yaklaşma eğilimi gösterirler (Sternberg, 2009). *Lokal* düşünme en genel anlamıyla problemi basit parçalara ayırma ve bu parçalar üzerinden çözümler üretmek esas çözümün nasıl olduğunu bulmayı içeren bir düşünme stildir (Markman, Dyczewski, 2010). Konu ile ilgili detaylara ihtiyaç duyma ve probleme odaklanmaktan zevk alma olarak da tanımlanmaktadır. Lokal düşünme stiline sahip bireyler somut düşüncelerle uğraşırlar ve detaylara konsantre olarak çalışmayı gerektiren işlere katılmaktan zevk alırlar (Sternberg, 2009). Global düşünme ise detaylara odaklanmadan resmin tamamına bakmayı ve bütün içinde tüm geniş ilişkileri içerir; problemi bütün olarak görme ve bütüne bakarak problemi çözmeye yönelik bir düşünme önce stildir (Hammouri, 2003; Sternberg, 2009). *Global* düşünen bireyler, soyut düşüncelerle ve genel çerçeveye uğraşırlar, detayları göz ardı etmeyi ya da başkalarına bırakmayı tercih ederler. *İçe dönükler* bağımsız olarak çalışabilmesine izin veren işlerde çalışmaktan zevk alırlar. Tek başlarına çalışmayı severler ve daha düşük düzeyde sosyaldirlirler. *Dışadönükler* işbirliğine daha yatkındirlirler. Daha yüksek düzeyde sosyaldirlirler ve grupla çalışmayı tercih ederler. *Liberaller* yeniliklere açıktır, bilinmeyen belirsiz işlerden kaçınmazlar. Değişim olmasını yeğlerler, kuralları ve yönergeleri dikkate almadan hareket ederler. *Muhafazakarlar* prosedürde var olan mevcut kurallara bağlı kalmayı tercih ederler. Değişime direnmeyi ve mümkün olduğu sürece belirsiz durumlardan uzak durmayı severler.

Turkish Studies

Zang ve Sternberg (2006) bireylerin tek bir düşünme stili yerine birkaç düşünme stiline bir araya geldiği düşünme profiline sahip olduklarını ifade eder ve 13 düşünme stilini 3 Type de toplarlar. Type I yasama, yargılayıcı, hiyerarşik, global ve liberal düşünme stillerini içerir daha olumlu ve uyumlu olarak algılanır. Type II ise Type I'in tam tersine daha olumsuz ve daha az uyumlu olarak algılanır ve yürütmeci, lokal, monarşik ve muhafazakar düşünme stillerini içerir. Son olarak Type III ise ne olumlu ne de olumsuz içinde bulunulan durumun şartlarına uyarlanabilir ve anarşik, oligarşik, içsel ve dışsal düşünme stillerini içerir.

Genellikle araştırmacılar düşünme stillerinin bütünü 13 stil üzerinden bireyin düşünme tercihleri hakkında profil sunduğu için çalışmayı tercih etmektedir. Ancak düşünme stilleri sonuçları çalışıldığında bütünsel ve ayrıntısal düşünme şekillerinin arasındaki farklılıklar bireyi nasıl etkilediğini tanımlamaktadır (Zhang, 2000). Dolayısıyla bu çalışmada düzeyler boyutu (lokal, global) literatürden hareketle problem çözme, başa çıkma gibi değişkenler ile daha ilişkili olması, Type I ve Type II yi açıklaması (Zang, 2000), ölçeğin beş boyutunun birbirinden bağımsız olması, birbirinden ayrı olarak değerlendirmeye izin vermesi ve ölçeğin tamamının çok geniş olması gibi nedenler ile tercih edilmiştir.

Dini Başa Çıkma

Baş a çıkma sıkıntılı ve stresli olarak değerlendirilen durumlarda insanların içsel istekleri ile dışsal şartları idare etmek için kullandıkları düşünce ve davranışlar bütünüdür (Park & Folkman 1997). Dini baş a çıkma dini inanç, davranış ve değerlerin stresli durumlarda problemin çözümü, anlam bulunması veya anlamın dönüştürülmesinde kullanılmasıdır (Pargament, 1997).

Dinin baş a çıkma kaygıyı gidermenin ötesinde, anlam bulma, yeniden değerlendirme, emek verme, manevi gelişim gibi işlevleri vardır (Sandage ve Morgan, 2014). Dinin gücü bir anlamda bu çok farklı ihtiyaçlara yetme yeteneğinden gelir (Pargament, 1997).

Dini baş a çıkmanın olumlu ve olumsuz iki temel formu dini baş a çıkma literatürünün en tutarlı bulgularındandır. Pargament'e göre olumlu dini baş a çıkma, maneviyata vurgu yapma, yaşamın anlamı, Tanrı ile ilişkiye güven ve manevi bağlanmaya dayanıyor. Böyle bir dini alt yapıya sahip birey, Tanrı'ya güven duyma, maneviyata yönelme, kabullenme, hatalarını görme ve telafi etme çabası göstermektedir. Ayrıca diğer insanlara karşı yardımsever, hoşgörülü bağışlayıcı davranmaktadır. Bunun tam tersi olumsuz dini baş a çıkma Tanrı ile oldukça zayıf bir ilişki, Tanrı'nın gücünden şüphe, manevi huzursuzluk, yaşamdan memnuniyetsizlik, dünyanın tehlikeli bir yer olduğuna dair inanç ile ilişkili çıkmaktadır. İnsanların olumlu ve olumsuz dini baş a çıkma tarz tercihlerinde Tanrı algıları, bağlanma stilleri ile ilişki bulunurken (Lee, 2016) yaşam olayının türü ve sayısı ile ilişkili bulunmamaktadır. Dolayısı ile baş etme sürecinde bireyin ne yaşadığından çok durumu nasıl değerlendirdiği baş etme tarzını belirlemektedir. Dolayısıyla baş etme tarzı düşünme stilinden ayrı düşünülemez (F. Hassan, 2014). Bununla birlikte problemin bütününe bakan bireylerin daha mutlu oldukları ayrıntılı düşünenlerin de daha çok nevrotik belirtiler gösterdikleri görülmektedir (Zhang, 2008; Kadivar ve Shokri 2008). Ancak problem çözme ve baş etme üzerine yapılan çalışmalarda aynı şeyi söylemek mümkün görünmemektedir. Lokallerin aktif baş etme stratejisini kullandıkları (F. Hassan, 2014; Markman and Dyczewski 2010) yine lokallerin problem çözme becerilerinin daha yüksek olduğu görülmektedir (Pezzuti, Artistico, Chirumbolo, Picone, Sara, 2014). Ancak dini baş etme ile düşünme stilleri arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalara rastlanmamaktadır. Bu nedenle, mevcut çalışmada, daha önceki çalışmalarla birlikte ele alınmadığı görülen bu değişkenlerin ilişkisi incelenmiştir.

Bu çalışmada şu sorulara cevap aranmaya çalışılmıştır:

Din görevlilerinde dini baş a çıkma tarzları ile düşünme stilleri arasında ilişki var mıdır?

Turkish Studies

Cinsiyet, eğitim ve mesleki deneyim dini başa çıkmayı yordamakta mıdır?

Yaşam olayları (ilişkiler, kayıp ve yaşamı tehdit eden durumlar) dini başa çıkmayı yordamakta mıdır?

Lokal ve global düşünme stilleri dini başa çıkmayı yordamakta mıdır?

METOT

Katılımcılar

Araştırmaya Antalya Müftülüğü'ne bağlı olarak çalışan 164 (imam, müezzin, Kur'an kursu öğreticisi) katılmıştır. Öncelikle araştırma izin için Antalya İl Müftülüğü'ne yazılı başvuru yapılmıştır. Çalışma izni onaylandıktan sonra araştırmacı ilçe müftülüklerinin çalışanları ile yaptıkları aylık toplantılara katılmış ve gönüllü katılımcılar belirlenerek çalışma kapsamına alınmıştır. Katılımcıların 66'sı (%40,2) kadın, 98'i (%59,8) erkektir. Katılımcılar 20 ile 60 yaş arasında değişmektedir.

Ölçme Araçları

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formu ile birlikte (cinsiyet, eğitim, mesleki deneyim, yaşam olayları) 2 ölçek kullanılmıştır. Ölçeklerle ilgili bilgiler aşağıda verilmiştir.

Düşünme Stilleri Ölçeği (DSÖ)

Düşünme stilleri ölçeği Stenberg ve Wagner (1992) tarafından Stenberg (1988)'in "zihinsel öz yönetim kuramı"na dayalı olarak geliştirilmiştir. Türkçe'ye uyarlaması, güvenilirlik ve geçerlik çalışması Fer (2005) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin Cronbach alfa "iç tutarlılık" kat sayısı 0.89 olarak bulunmuştur. Ölçek, farklı düşünme stillerini ölçen beş düzey ve bu düzeylerin 13 alt boyutundan oluşan 7'li likert tipindedir. Ölçeğin *biçimler* düzeyinde aşamacı, çok erkçi, tek erkçi ve anarşik *işlevler* düzeyinde yasa yapıcı, yürütmeci, yargılayıcı; *eğilimler* düzeyinde yenilikçi ve tutucu; *düzeyler* düzeyinde lokal ve global; *yönelim* düzeyinde dışadönük ve içedönük alt boyutları bulunmaktadır. Ölçek, her bir alt boyutta 8 madde olmak üzere, toplam 104 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin beş boyutu birbirinden bağımsızdır ve birbirinden ayrı olarak değerlendirmeye izin vermektedir. Bu nedenle bu çalışmada özellikle Type I ve Type II yi açıklayan (Zang, 2000) düzeyler boyutu (lokal, global) tercih edilmiştir.

Dini Başa Çıkma Ölçeği (DBÇÖ)

Dini Başa Çıkma Ölçeği (DBÇÖ) Ayten (2012) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 9 alt boyut ve bu boyutların toplandığı iki üst boyuttan oluşmaktadır. Üst boyutlar, (1) olumlu dini başa çıkma ve (2) olumsuz dini başa çıkma şeklinde isimlendirilmiştir. Olumlu dini başa çıkma 'Allah'a yönelme, hayra yorma, dini yakınlaşma, dini yalvarma, dini dönüşüm, dini istikamet arayışı' alt boyutlarını kapsarken, olumsuz dini başa çıkma 'manevi hoşnutsuzluk, şerre yorma ve kişilerarası dini hoşnutsuzluk' alt boyutlarını kapsamaktadır. Ölçek 33 madde içeren 5'li likert yapıdadır. Ölçeğin cronbach alpha katsayısı ise .80 olarak bulunmuştur (Ayten, 2012).

Bulgular

Katılımcıların 66'sı (%40,2) kadın, 98'i (%59,8) erkektir. Katılımcıların eğitim düzeyi 47'si (%28,6) lise, 84'ü (%51,2) Açık Öğretim İlahiyat Ön Lisans, 31'i (%18,9) İlahiyat Lisans, 2'si (%1,2) Lisansüstü olarak dağılmaktadır. Katılımcıların mesleki deneyimleri 58'i (%35,4) 1-5 yıl arası, 40'ı (%24,4) 6-10 yıl arası, 17'si (%10,4) 11-15 yıl arası, 9'u (%5,5) 16-20 yıl arası, 40'ı (%24,4) 21 yıl ve üzeri olarak dağılmaktadır. Başetme durumunda kalınan olaylar incelediğinde ilişkilerimde sorun yaşadım yanıtını 53'ü (%32,3), kayıp yaşadım yanıtını 97'si (%59,1), yaşamımı tehdit eden bir durum yaşadım yanıtını 25'i (%15,2) işaretlemiştir.

Değişkenler arası ilişkileri göstermek amacı ile olumlu ve olumsuz dini başa çıkmanın alt boyutları toplam puanı ve global düşünme stili ile lokal düşünme stiline toplam puanlarının dahil edildiği bir korelasyon analizi yapılmıştır. Ortaya çıkan korelasyon matrisi *Tablo 1*'de sunulmuştur. Tabloya göre Allah'a yönelme ile hayra yorma, dini yalvarma, dini yakınlaşma, dini dönüşüm, dini istikamet arayışı ve olumlu dini başa çıkma arasında olumlu ilişki manevi hoşnutsuzluk, kişiler arası dini hoşnutsuzluk arasında negatif ilişki bulunmuştur. Hayra yorma; dini yalvarma, dini yakınlaşma, dini dönüşüm, olumlu dini başa çıkma, dini istikamet arayışı ile olumlu ilişki, kişiler arası dini hoşnutsuzluk ile olumsuz ilişkili bulunmuştur. Dini yalvarma, dini yakınlaşma, dini dönüşüm, olumlu dini başa çıkma, dini istikamet arayışı ile olumlu ilişki, olumsuz dini başa çıkma ile olumsuz ilişkili bulunmuştur. Dini yakınlaşma; dini dönüşüm, olumlu dini başa çıkma, dini istikamet arayışı ile olumlu ilişkili kişiler arası din hoşnutsuzluk, olumsuz dini başa çıkma ile olumsuz ilişkili bulunmuştur. Dini dönüşüm; olumlu dini başa çıkma, dini istikamet arayışı ve lokal düşünme stili ile olumlu ilişkili, kişiler arası dini hoşnutsuzluk ile olumsuz ilişkili bulunmuştur. Manevi hoşnutsuzluk; kişiler arası dini hoşnutsuzluk, şerre yorma, olumsuz dini başa çıkma ile olumlu ilişkili bulunmuştur. Olumsuz dini başa çıkma dini istikamet arayışı ile olumlu kişiler arası dini hoşnutsuzluk ile olumsuz ilişkili bulunmuştur. Kişiler arası dini hoşnutsuzluk; olumsuz dini başa çıkma ile olumlu ilişkili bulunmuştur. Dini istikamet arayışı şerre yorma ve olumlu dini başa çıkma ile olumlu ilişkilibulunmuştur. Şerre yorma olumsuz dini başa çıkma ile ilişkilibulunmuştur. Global düşünme stili lokal düşünme stili ile ilişkili bulunmuştur. Ayrıca global düşünme stili her ne kadar anlamlı olmasa da manevi hoşnutsuzluk ve şerre yorma ile olumsuz ilişkili bulunmuştur.

İkinci aşamada, örnekleme dini baş etmeyi yordamaya katkısı olan değişkenleri belirleyebilmek amacı ile hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Demografik değişkenleri oluşturan cinsiyet, eğitim, mesleki deneyim ilk blokta, baş etme durumunda kalınan yaşam olayları ikinci blokta analize sokulmuştur. Sırası ile global ve lokal düşünme stili ile dini baş etmenin 7 alt boyutu analize dahil edilmiştir. Allah'a Yönelme faktörünü yordayan değişkenler olarak denkleme giren üç demografik değişkenin açıkladığı varyans %0,5 olmuştur ($F=0,259$; $p>0,05$). İkinci aşamada modele dahil olan olumsuz yaşam deneyimlerinin açıkladığı varyans oranı %0,13 olup bu üç değişken modelde anlamlı bir katkı yaratmamıştır ($F=0,335$; $p>0,05$). Üçüncü aşamada modele dahil olan global ve lokal düşünme stilleri varyansın %0,22'sini açıklamış ve modelde anlamlı bir değişim yaratmamıştır ($F=0,429$; $p>0,05$). Dördüncü ve son aşamada modele eklenen yedi alt boyut ile model anlamlı hale gelmiş ($F=13,892$; $p<0,05$), açıklayıcılık oranı 0,585'e yükselmiş ve bu değişkenlerin modele katkısı anlamlı bulunmuştur (F değişimi=28,666; $p<0,05$). Son modelde anlamlı bulunan değişkenler; mesleki deneyim, hayra yorma, dini yalvarma, dini yakınlaşma, manevi hoşnutsuzluk ve kişiler arası dini hoşnutsuzluk olarak bulunmuştur ($p<0,05$).

	Allaha Yönelme	Hayra Yorma	Dini Yalvarma	Dini Yakınlaşma	Dini Dönüşüm	Manevi Hoşnutsuzluk	Olumlu Dini Başa Çıkma	Kişiler Arası Dini Hoşnutsuzluk	Dini İstikamet Arayışı	Şerre Yorma	Olumsuz Dini Başa Çıkma	Global Düşünme Stili	Lokal Düşünme Stili
Allaha Yönelme	1,000												
Hayra Yorma	0,000	1,000											
Dini Yalvarma	0,638**	0,000	0,354**	1,000									
Dini Yakınlaşma	0,423**	0,000	0,403**	1,000									
Dini Dönüşüm	0,556**	0,580**	0,000	0,000	1,000								
Manevi Hoşnutsuzluk	0,000	0,364**	0,297**	0,343**	1,000								
Olumlu Dini Başa Çıkma	0,001	-0,144	0,047	-0,098	0,142	1,000							
Kişiler Arası Dini Hoşnutsuzluk	0,810**	0,066	0,546	0,210	0,069	0,000							
Dini İstikamet Arayışı	0,000	0,801**	0,602**	0,769**	0,633**	0,074	1,000						
Şerre Yorma	-0,391**	-0,341**	-0,135	-0,391**	-0,198*	0,226**	-0,373**	1,000					
Olumsuz Dini Başa Çıkma	0,000	0,000	0,084	0,000	0,011	0,004	0,000	0,000					
Global Düşünme Stili	0,315**	0,256**	0,341**	0,196*	0,511**	0,049	0,425**	-0,029	1,000				
Lokal Düşünme Stili	0,000	0,001	0,000	0,012	0,000	0,534	0,000	0,712	0,000				
	-0,033	-0,044	0,005	-0,063	0,094	0,332**	0,047	0,150	0,253**	1,000			
	0,679	0,575	0,949	0,422	0,233	0,000	0,548	0,056	0,001	0,000			
	-0,108	-0,109	0,081	-0,178*	0,164*	0,315**	-0,008	0,677**	0,576**	0,667**	1,000		
	0,170	0,163	0,300	0,022	0,036	0,000	0,922	0,000	0,000	0,000	0,000		
	0,089	0,058	-0,088	0,095	0,038	-0,142	0,043	-0,016	0,070	-0,109	-0,026	1,000	
	0,257	0,462	0,264	0,227	0,625	0,070	0,586	0,840	0,370	0,164	0,745	0,000	
	0,020	0,101	0,043	0,102	0,156*	-0,002	0,106	-0,069	0,123	-0,017	0,008	0,276**	1,000
	0,798	0,198	0,583	0,195	0,046	0,978	0,177	0,377	0,116	0,825	0,919	0,000	0,000

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/13

Tablo 2. Allaha Yönelme alt boyutunun bağımsız yordayıcılarının belirlenmesi için yapılan regresyon analizi

Model		Beta	T	Sig.	R	R Square	R SquareChange	F	Sig.	F Change	Sig. F Change
1	(Constant)		22,998	,000	,070	,005	,005	,259	,855	,259	,855
	Cinsiyet	,061	,686	,494							
	Mesleki_deneyim	-,002	-,028	,978							
	Eğitim	,044	,546	,586							
2	(Constant)		12,732	,000	,112	,013	,008	,335	,917	,414	,743
	Cinsiyet	,049	,542	,589							
	Mesleki_deneyim	,007	,075	,940							
	Eğitim	,040	,497	,620							
	İlişkilerimde sorun yaşadım	,048	,585	,559							
	Kayıp yaşadım	,048	,573	,568							
	Yaşamımı tehdit eden bir durum yaşadım	-,073	-,907	,366							
3	(Constant)		10,564	,000	,147	,022	,009	,429	,902	,714	,491
	Cinsiyet	,043	,471	,638							
	Mesleki_deneyim	,004	,046	,963							
	Eğitim	,025	,300	,764							
	İlişkilerimde sorun yaşadım	,048	,580	,563							
	Kayıp yaşadım	,053	,624	,534							
	Yaşamımı tehdit eden bir durum yaşadım	-,089	-1,088	,278							
	Global_düşünme_stili	,099	1,152	,251							
	Lokal_düşünme_stili	-,005	-,054	,957							
4	(Constant)		5,493	,000	,765	,585	,563	13,892	,000	28,666	,000
	Cinsiyet	-,041	-,669	,504							
	Mesleki_deneyim	,175	2,715	,007							
	Eğitim	-,052	-,897	,371							
	İlişkilerimde sorun yaşadım	,038	,673	,502							
	Kayıp yaşadım	,010	,170	,865							
	Yaşamımı tehdit eden bir durum yaşadım	-,035	-,626	,532							
	Global_düşünme_stili	,052	,886	,377							
	Lokal_düşünme_stili	-,067	-1,154	,251							
	Hayra_yorma	,390	5,557	,000							
	Dini_yalvarma	,184	2,940	,004							
	Dini_yakınlaşma	,160	2,223	,028							
	Dini_dönüşüm	,075	1,083	,280							
	Manevi_hoşnutsuzluk	-,220	-3,706	,000							
	Kişiler_arası_dini_hoşnutsuzluk	-,138	-2,275	,024							
	Dini_istikamet_arayışı	,075	1,144	,255							

Hayra yorma faktörünü yordayan değişkenler incelendiğinde birinci aşamada denkleme giren üç demografik değişkenin açıkladığı varyans %0,4 olmuştur (F=2,240; p>0,05). İkinci aşamada modele dahil olan olumsuz yaşam deneyimlerinin açıkladığı varyans oranı %0,43 olup bu üç değişken modelde anlamlı bir katkı yaratmamıştır (F=1,187; p>0,05). Üçüncü aşamada modele dahil olan global ve lokaldüşünme stilleri varyansın %0,051'ini açıklamış ve modelde anlamlı bir değişim yaratmamıştır (F=1,040; p>0,05). Dördüncü ve son aşamada modele eklenen altı alt boyut ile model anlamlı hale gelmiş (F=11,943; p<0,05), açıklayıcılık oranı 0,529'a yükselmiş ve bu değişkenlerin modele katkısı anlamlı bulunmuştur (F değişimi=25,181; p<0,05). Son modelde anlamlı bulunan değişkenler; Mesleki deneyim, Allaha Yönelme ve Dini yakınlaşma olarak bulunmuştur (p<0,05).

Turkish Studies

Tablo 3. Hayra Yorma alt boyutunun bağımsız yordayıcılarının belirlenmesi için yapılan regresyon analizi

Model		Beta	T	Sig.	R	R Square	R SquareChange	F	Sig.	F Change	Sig. F Change
1	(Constant)		19,285	,000	,201	,040	,040	2,240	,086	2,240	,086
	Cinsiyet	,087	,992	,323							
	Mesleki_deneyim	-,226	-2,575	,011							
	Eğitim	,000	-,006	,995							
2	(Constant)		10,573	,000	,208	,043	,003	1,187	,316	,169	,917
	Cinsiyet	,081	,900	,369							
	Mesleki_deneyim	-,218	-2,435	,016							
	Eğitim	-,004	-,052	,959							
	İlişkilerimde sorun yaşadım	,004	,048	,962							
	Kayıp yaşadım	,051	,611	,542							
	Yaşamımı tehdit eden bir durum yaşadım	-,033	-,414	,679							
3	(Constant)		8,559	,000	,226	,051	,008	1,040	,409	,615	,542
	Cinsiyet	,075	,839	,403							
	Mesleki_deneyim	-,209	-2,288	,023							
	Eğitim	-,008	-,096	,923							
	İlişkilerimde sorun yaşadım	,003	,037	,970							
	Kayıp yaşadım	,054	,645	,520							
	Yaşamımı tehdit eden bir durum yaşadım	-,041	-,513	,609							
	Global_düşünme_stili	,056	,664	,507							
	Lokal_düşünme_stili	,054	,640	,523							
4	(Constant)		1,392	,166	,727	,529	,478	11,943	,000	25,181	,000
	Cinsiyet	,037	,570	,569							
	Mesleki_deneyim	-,192	-2,869	,005							
	Eğitim	-,065	-1,088	,278							
	İlişkilerimde sorun yaşadım	-,036	-,615	,540							
	Kayıp yaşadım	,021	,357	,722							
	Yaşamımı tehdit eden bir durum yaşadım	,040	,678	,499							
	Global_düşünme_stili	-,009	-,145	,885							
	Lokal_düşünme_stili	,011	,185	,854							
	Allaha_yönelme	,439	5,833	,000							
	Dini_yalvarma	-,007	-,098	,922							
	Dini_yakınlaşma	,285	3,866	,000							
	Dini_dönüşüm	,109	1,543	,125							
	Kişiler_arası_dini_hoşnutsuzluk	-,008	-,126	,900							
Dini_istikamet_arayışı	,030	,434	,665								

Dini yalvarma faktörünü yordayan değişkenler incelendiğinde birinci aşamada denkleme giren üç demografik değişkenin açıkladığı varyans %0,2 olmuştur ($F=1,275$; $p>0,05$). İkinci aşamada modele dahil olan olumsuz yaşam deneyimlerinin açıkladığı varyans oranı %0,35 olup bu üç değişken modelde anlamlı bir katkı yaratmamıştır ($F=0,957$; $p>0,05$). Üçüncü aşamada modele dahil olan global ve lokal düşünme stilleri varyansın %0,042'sini açıklamış ve modelde anlamlı bir değişim yaratmamıştır ($F=0,0848$; $p>0,05$). Dördüncü ve son aşamada modele eklenen altı alt boyut ile model anlamlı hale gelmiş ($F=4,686$; $p<0,05$), açıklayıcılık oranı 0,306'ya yükselmiş ve bu değişkenlerin modele katkısı anlamlı bulunmuştur (F değişimi=9,433; $p<0,05$). Son modelde anlamlı bulunan değişkenler; Allaha Yönelme ve Dini yakınlaşma olarak bulunmuştur ($p<0,05$).

Turkish Studies

Tablo 4. Dini Yalvarma alt boyutunun bağımsız yordayıcılarının belirlenmesi için yapılan regresyon analizi

Model		Beta	T	Sig.	R	R Square	R SquareChange	F	Sig.	F Change	Sig. F Change
1	(Constant)		17,551	,000	,141	,020	,020	1,075	,361	1,075	,361
	Cinsiyet	,131	1,476	,142							
	Mesleki_deneyim	-,138	-1,551	,123							
	Eğitim	-,022	-,276	,783							
2	(Constant)		10,503	,000	,188	,035	,016	,957	,457	,842	,473
	Cinsiyet	,113	1,253	,212							
	Mesleki_deneyim	-,123	-1,367	,173							
	Eğitim	-,021	-,261	,794							
	İlişkilerimde sorun yaşadım	-,009	-,107	,915							
	Kayıp yaşadım	,041	,496	,621							
	Yaşamımı tehdit eden bir durum yaşadım	-,122	-1,537	,126							
3	(Constant)		9,142	,000	,205	,042	,007	,848	,562	,539	,584
	Cinsiyet	,117	1,292	,198							
	Mesleki_deneyim	-,112	-1,220	,224							
	Eğitim	-,004	-,046	,964							
	İlişkilerimde sorun yaşadım	-,009	-,110	,913							
	Kayıp yaşadım	,038	,453	,651							
	Yaşamımı tehdit eden bir durum yaşadım	-,108	-1,335	,184							
	Global_düşünme_stili	-,084	-,988	,325							
	Lokal_düşünme_stili	,051	,607	,545							
4	(Constant)		3,152	,002	,553	,306	,264	4,686	,000	9,433	,000
	Cinsiyet	,085	1,073	,285							
	Mesleki_deneyim	-,114	-1,377	,171							
	Eğitim	-,042	-,584	,560							
	İlişkilerimde sorun yaşadım	-,051	-,706	,481							
	Kayıp yaşadım	,018	,243	,808							
	Yaşamımı tehdit eden bir durum yaşadım	-,023	-,327	,744							
	Global_düşünme_stili	-,135	-1,814	,072							
	Lokal_düşünme_stili	,005	,064	,949							
	Allaha_yönelme	,238	2,421	,017							
	Hayra_yorma	-,010	-,098	,922							
	Dini_yakınlaşma	,239	2,615	,010							
	Dini_dönüşüm	,031	,357	,722							
	Dini_istikamet_arayışı	,200	1,889	,061							
	Olumsuz_dini_başa_çıkma	,029	,314	,754							

Dini yakınlaşma faktörünü yordayan değişkenler incelendiğinde birinci aşamada denkleme giren üç demografik değişkenin açıkladığı varyans %0,25 olmuştur ($F=1,378$; $p>0,05$). İkinci aşamada modele dahil olan olumsuz yaşam deneyimlerinin açıkladığı varyans oranı %0,38 olup bu üç değişken modelde anlamlı bir katkı yaratmamıştır ($F=1,031$; $p>0,05$). Üçüncü aşamada modele dahil olan global ve lokal düşünme stilleri varyansın %0,052'sini açıklamış ve modelde anlamlı bir değişim yaratmamıştır ($F=1,059$; $p>0,05$). Dördüncü ve son aşamada modele eklenen altı alt boyut ile model anlamlı hale gelmiş ($F=9,534$; $p<0,05$), açıklayıcılık oranı 0,473'e yükselmiş ve bu değişkenlerin modele katkısı anlamlı bulunmuştur (F değişimi= $19,807$; $p<0,05$). Son modelde anlamlı bulunan değişkenler; Allaha Yönelme, Hayra Yorma, Dini Yalvarma ve Kişiler Arası Dini Hoşnutsuzluk olarak bulunmuştur ($p<0,05$).

Tablo 5. Dini Dönüşüm alt boyutunun bağımsız yordayıcılarının belirlenmesi için yapılan regresyon analizi

Model		Beta	T	Sig.	R	R Square	R SquareChange	F	Sig.	F Change	Sig. F Change
1	(Constant) Cinsiyet Mesleki_deneyim Eğitim	,088 ,016 ,098	10,180 ,988 ,182 1,233	,000 ,324 ,856 ,219	,127	,016	,016	,878	,454	,878	,454
2	(Constant) Cinsiyet Mesleki_deneyim Eğitim İlişkilerimde sorun yaşadım Kayıp yaşadım Yaşamımı tehdit eden bir durum yaşadım	,078 ,019 ,108 -,044 -,052 -,093	6,757 ,861 ,211 1,343 -,538 -,627 -1,164	,000 ,391 ,833 ,181 ,591 ,532 ,246	,171	,029	,013	,784	,584	,696	,556
3	(Constant) Cinsiyet Mesleki_deneyim Eğitim İlişkilerimde sorun yaşadım Kayıp yaşadım Yaşamımı tehdit eden bir durum yaşadım Global_düşünme_stili Lokal_düşünme_stili	,074 ,054 ,127 -,046 -,052 -,088 -,020 ,181	4,972 ,824 ,591 1,562 -,567 -,625 -1,093 -,240 2,171	,000 ,411 ,555 ,120 ,571 ,533 ,276 ,811 ,031	,243	,059	,030	1,214	,294	2,458	,089
4	(Constant) Cinsiyet Mesleki_deneyim Eğitim İlişkilerimde sorun yaşadım Kayıp yaşadım Yaşamımı tehdit eden bir durum yaşadım Global_düşünme_stili Lokal_düşünme_stili Allaha_yönelme Hayra_yorma Dini_yalvarma Dini_yakınlaşma Kişiler_arası_dini_hoşnutsuzluk Dini_istikamet_arayışı	,035 ,080 ,103 -,088 -,067 ,004 -,059 ,109 ,018 ,145 ,034 ,117 -,088 ,416	,784 ,472 1,009 1,508 -1,294 -,970 ,051 -,827 1,547 ,189 1,543 ,432 1,324 -1,184 5,694	,435 ,638 ,315 ,134 ,198 ,333 ,959 ,410 ,124 ,850 ,125 ,667 ,188 ,238 ,000	,612	,374	,315	6,360	,000	12,501	,000

Dini dönüşüm faktörünü yordayan değişkenler incelendiğinde birinci aşamada denkleme giren üç demografik değişkenin açıkladığı varyans %0,16 olmuştur (F=0,878; p>0,05). İkinci aşamada modele dahil olan olumsuz yaşam deneyimlerinin açıkladığı varyans oranı %0,29 olup bu üç değişken modelde anlamlı bir katkı yaratmamıştır (F=0,784; p>0,05). Üçüncü aşamada modele dahil olan global ve lokal düşünme stilleri varyansın %0,59'unu açıklamış ve modelde anlamlı bir değişim yaratmasa da (F=1,214; p>0,05), Lokal düşünme stili üçüncü aşamadaki modelde anlamlı bulunmuştur (p<0,05). Dördüncü ve son aşamada modele eklenen altı alt boyut ile model anlamlı hale gelmiş (F=6,360; p<0,05), açıklayıcılık oranı 0,374'e yükselmiş ve bu değişkenlerin modele katkısı anlamlı bulunmuştur (F değişimi=12,501; p<0,05). Son modelde yalnızca Dini İstikamet Arayışı anlamlı bulunmuştur (p<0,05).

Turkish Studies

Tablo 6. Dini Dönüşüm alt boyutunun bağımsız yordayıcılarının belirlenmesi için yapılan regresyon analizi

Model		Beta	T	Sig.	R	R Square	R SquareChange	F	Sig.	F Change	Sig. F Change
1	(Constant)		10,180	,000	,127	,016	,016	,878	,454	,878	,454
	Cinsiyet	,088	,988	,324							
	Mesleki_deneyim	,016	,182	,856							
	Eğitim	,098	1,233	,219							
2	(Constant)		6,757	,000	,171	,029	,013	,784	,584	,696	,556
	Cinsiyet	,078	,861	,391							
	Mesleki_deneyim	,019	,211	,833							
	Eğitim	,108	1,343	,181							
	İlişkilerimde sorun yaşadım	-,044	-,538	,591							
	Kayıp yaşadım	-,052	-,627	,532							
	Yaşamımı tehdit eden bir durum yaşadım	-,093	-1,164	,246							
3	(Constant)		4,972	,000	,243	,059	,030	1,214	,294	2,458	,089
	Cinsiyet	,074	,824	,411							
	Mesleki_deneyim	,054	,591	,555							
	Eğitim	,127	1,562	,120							
	İlişkilerimde sorun yaşadım	-,046	-,567	,571							
	Kayıp yaşadım	-,052	-,625	,533							
	Yaşamımı tehdit eden bir durum yaşadım	-,088	-1,093	,276							
	Global_düşünme_stili	-,020	-,240	,811							
	Lokal_düşünme_stili	,181	2,171	,031							
4	(Constant)		,784	,435	,612	,374	,315	6,360	,000	12,501	,000
	Cinsiyet	,035	,472	,638							
	Mesleki_deneyim	,080	1,009	,315							
	Eğitim	,103	1,508	,134							
	İlişkilerimde sorun yaşadım	-,088	-1,294	,198							
	Kayıp yaşadım	-,067	-,970	,333							
	Yaşamımı tehdit eden bir durum yaşadım	,004	,051	,959							
	Global_düşünme_stili	-,059	-,827	,410							
	Lokal_düşünme_stili	,109	1,547	,124							
	Allaha_yönelme	,018	,189	,850							
	Hayra_yorma	,145	1,543	,125							
	Dini_yalvarma	,034	,432	,667							
	Dini_yakınlaşma	,117	1,324	,188							
	Kişiler_arası_dini_hoşnutsuzluk	-,088	-1,184	,238							
	Dini_istikamet_arayışı	,416	5,694	,000							

Manevi Hoşnutsuzluk faktörünü yordayan değişkenler incelendiğinde birinci aşamada denkleme giren üç demografik değişkenin açıkladığı varyans %0,85 olmuş ve model anlamlı bulunmuştur (F=4,937; p<0,05). Mesleki deneyimin ölçek puanına pozitif yönde (Beta=0,187, p<0,05), eğitim düzeyinin ise negatif yönde (Beta=-0,229, p<0,05) etkisi olduğu görülmüştür. İkinci aşamada modele dahil olan olumsuz yaşam deneyimleri ile açıklanan varyans oranı %0,92 olup, açıklayıcılık oranındaki değişim anlamlı bulunmasa da (F değişim=0,440; p>0,05) model geçerli bulunmuştur (F=2,663; p<0,05). Üçüncü aşamada modele dahil olan global ve lokal düşünme stilleri varyansın %105'ini açıklamış ve modelde anlamlı bir değişim yaratmasa da (F değişim=1,095; p>0,05), modelin anlamlılığı devam etmektedir (F=2,273; p<0,05). Dördüncü ve son aşamada modele eklenen üç alt boyut ile hem model anlamlı (F=4,999; p<0,05) hem de açıklayıcılık oranı 0,266'ya yükselerek bu değişkenlerin modele katkısı anlamlı bulunmuştur (F değişimi=11,083; p<0,05). Son modelde mesleki deneyim, eğitim, Allaha yönelme ve Şerre yorma anlamlı bulunmuştur (p<0,05).

Turkish Studies

Tablo 7. Manevi Hoşnutsuzluk alt boyutunun bağımsız yordayıcılarının belirlenmesi için yapılan regresyon analizi

Model		Beta	T	Sig.	R	R Square	R SquareChange	F	Sig.	F Change	Sig. F Change
1	(Constant) Cinsiyet Mesleki_deneyim Eğitim	-.094 ,187 -,229	7,873 -1,089 2,173 -2,998	,000 ,278 ,031 ,003	,291	,085	,085	4,937	,003	4,937	,003
2	(Constant) Cinsiyet Mesleki_deneyim Eğitim İlişkilerimde sorun yaşadım Kayıp yaşadım Yaşamımı tehdit eden bir durum yaşadım	-,103 ,189 -,227 ,039 -,014 -,074	4,766 -1,182 2,165 -2,929 ,498 -,172 -,954	,000 ,239 ,032 ,004 ,619 ,864 ,342	,304	,092	,008	2,663	,017	,440	,725
3	(Constant) Cinsiyet Mesleki_deneyim Eğitim İlişkilerimde sorun yaşadım Kayıp yaşadım Yaşamımı tehdit eden bir durum yaşadım Global_düşünme_stili Lokal_düşünme_stili	-,096 ,199 -,205 ,039 -,019 -,054 -,121 ,044	4,434 -1,104 2,249 -2,589 ,498 -,236 -,684 -1,477 ,540	,000 ,271 ,026 ,011 ,619 ,814 ,495 ,142 ,590	,324	,105	,013	2,273	,025	1,095	,337
4	(Constant) Cinsiyet Mesleki_deneyim Eğitim İlişkilerimde sorun yaşadım Kayıp yaşadım Yaşamımı tehdit eden bir durum yaşadım Global_düşünme_stili Lokal_düşünme_stili Allaha_yönelme Kişiler_arası_dini_hoşnutsuzluk Şerre_yorma	-,099 ,182 -,192 ,043 -,029 -,081 -,063 ,039 -,225 ,053 ,305	4,211 -1,241 2,225 -2,646 ,599 -,391 -1,119 -,825 ,519 -2,921 ,678 4,283	,000 ,217 ,028 ,009 ,550 ,697 ,265 ,411 ,604 ,004 ,499 ,000	,515	,266	,161	4,999	,000	11,083	,000

Olumlu Dini Başa Çıkma faktörünü yordayan değişkenler incelendiğinde birinci aşamada denkleme giren üç demografik değişkenin açıkladığı varyans %0,86 olmuştur (F=0,398; p>0,05). İkinci aşamada modele dahil olan olumsuz yaşam deneyimlerinin açıkladığı varyans oranı %0,22 olup bu üç değişken modelde anlamlı bir katkı yaratmamıştır (F=0,759; p>0,05). Üçüncü aşamada modele dahil olan global ve lokal düşünme stilleri varyansın %0,32'sini açıklamış ve modelde anlamlı bir değişim yaratmamıştır (F=0,861; p>0,05). Dördüncü ve son aşamada modele eklenen yedi alt boyut ile model anlamlı hale gelmiş (F=650,291; p<0,05), açıklayıcılık oranı 0,970'e yükselmiş ve bu değişkenlerin modele katkısı anlamlı bulunmuştur (F değişimi=870,25; p<0,05). Son modelde anlamlı bulunan değişkenler; Mesleki deneyim, eğitim, Allaha yönelme, Hayra yorma, Dini yalvarma, Dini yaklaşma, Dini dönüşüm, Kişiler arası dini hoşnutsuzluk ve Dini istikamet arayışı olarak bulunmuştur (p<0,05).

Tablo 8Olumlu Dini Başa Çıkma alt boyutunun bağımsız yordayıcılarının belirlenmesi için yapılan regresyon analizi

Model		Beta	T	Sig.	R	R Square	R SquareChange	F	Sig.	F Change	Sig. F Change
1	(Constant) Cinsiyet Mesleki_deneyim Eğitim	,086 -,077 -,020	24,633 ,957 -,864 ,246	,000 ,340 ,389 ,806	,086	,007	,007	,398	,256	,755	,525
2	(Constant) Cinsiyet Mesleki_deneyim Eğitim İlişkilerimde sorun yaşadım Kayıp yaşadım Yaşamımı tehdit eden bir durum yaşadım	,068 -,065 -,019 ,036 ,038 -,116	14,111 ,753 -,723 ,237 ,441 ,453 -1,443	,000 ,453 ,471 ,813 ,660 ,651 ,151	,147	,022	,014	,759	,577	,748	,519
3	(Constant) Cinsiyet Mesleki_deneyim Eğitim İlişkilerimde sorun yaşadım Kayıp yaşadım Yaşamımı tehdit eden bir durum yaşadım Global_düşünme_stili Lokal_düşünme_stili	,063 -,049 ,022 ,035 ,040 -,120 ,033 ,091	11,532 ,699 -,530 ,269 ,427 ,479 -1,473 ,384 1,075	,000 ,486 ,597 ,788 ,670 ,633 ,143 ,702 ,284	,180	,032	,011	,861	,647	,737	,425
4	(Constant) Cinsiyet Mesleki_deneyim Eğitim İlişkilerimde sorun yaşadım Kayıp yaşadım Yaşamımı tehdit eden bir durum yaşadım Global_düşünme_stili Lokal_düşünme_stili Allaha_yönelme Hayra_yorma Dini_yalvarma Dini_yakınlaşma Dini_dönüşüm Kişiler_arası_dini_hoşnutsuzluk Dini_istikamet_arayışı	-,025 ,039 -,047 ,016 ,003 -,009 -,014 -,002 ,303 ,300 ,179 ,279 ,282 ,028 -,009	3,657 -1,490 2,243 -3,084 1,034 ,182 -,584 -,898 -,122 14,222 14,353 10,384 14,130 15,575 1,703 -,525	,000 ,138 ,026 ,002 ,303 ,856 ,560 ,371 ,903 ,000 ,000 ,000 ,000 ,000 ,091 ,600	,985	,970	,937	650,291	313,940	870,25	,000

Kişiler Arası Dini Hoşnutsuzlukfaktörünü yordayan değişkenler incelendiğinde birinci aşamada denkleme giren üç demografik değişkenin açıkladığı varyans %0,34 olmuştur (F=1,862; p>0,05). İkinci aşamada modele dahil olan olumsuz yaşam deneyimlerinin açıkladığı varyans oranı %0,39 olup bu üç değişken modelde anlamlı bir katkı yaratmamıştır (F=0,299; p>0,05). Üçüncü aşamada modele dahil olan global ve lokal düşünme stilleri varyansın %0,42'sini açıklamış ve modelde anlamlı bir değişim yaratmamıştır (F=0,189; p>0,05). Dördüncü ve son aşamada modele eklenen altı alt boyut ile model anlamlı hale gelmiş (F=37,876; p<0,05), açıklayıcılık oranı 0,62'ye yükselmiş ve bu değişkenlerin modele katkısı anlamlı bulunmuştur (F değişimi=88,57; p<0,05). Son modelde anlamlı bulunan değişkenler; Allaha yönelme, Dini dönüşüm, Olumsuz Dini Başa Çıkma olarak bulunmuştur (p<0,05).

Turkish Studies

Tablo 9. Kişiler Arası Dini Hoşnutsuzluk alt boyutunun bağımsız yordayıcılarının belirlenmesi için yapılan regresyon analizi

Model		Beta	T	Sig.	R	R Square	R SquareChange	F	Sig.	F Change	Sig. F Change
1	(Constant)		4,802	,000	,184	,034	,034	1,862	,138	1,862	,138
	Cinsiyet	,024	,272	,786							
	Mesleki_deneyim	,155	1,761	,080							
	Eğitim	-,055	-,694	,489							
2	(Constant)		3,382	,001	,198	,039	,005	,299	,565	,384	,826
	Cinsiyet	,021	,233	,816							
	Mesleki_deneyim	,154	1,717	,088							
	Eğitim	-,047	-,585	,559							
	İlişkilerimde sorun yaşadım	-,044	-,537	,592							
	Kayıp yaşadım	-,054	-,650	,517							
	Yaşamımı tehdit eden bir durum yaşadım	-,040	-,502	,616							
3	(Constant)		3,160	,002	,204	,042	,002	,189	,840	,569	,828
	Cinsiyet	,022	,243	,808							
	Mesleki_deneyim	,144	1,574	,117							
	Eğitim	-,052	-,636	,526							
	İlişkilerimde sorun yaşadım	-,043	-,527	,599							
	Kayıp yaşadım	-,054	-,648	,518							
	Yaşamımı tehdit eden bir durum yaşadım	-,041	-,511	,610							
	Global_düşünme_stili	,006	,072	,942							
	Lokal_düşünme_stili	-,051	-,604	,547							
4	(Constant)		3,442	,001	,788	,620	,579	37,876	,000	88,57	,000
	Cinsiyet	,011	,189	,851							
	Mesleki_deneyim	,059	,956	,341							
	Eğitim	,003	,062	,951							
	İlişkilerimde sorun yaşadım	-,049	-,926	,356							
	Kayıp yaşadım	-,048	-,886	,377							
	Yaşamımı tehdit eden bir durum yaşadım	-,024	-,460	,647							
	Global_düşünme_stili	,042	,756	,451							
	Lokal_düşünme_stili	-,031	-,569	,570							
	Allaha_yönelme	-,211	-2,843	,005							
	Hayra_yorma	-,004	-,048	,962							
	Dini_yakınlaşma	-,075	-1,109	,269							
	Dini_dönüşüm	-,209	-3,460	,001							
	Manevi_hoşnutsuzluk	-,025	-,423	,673							
	Olumsuz_dini_baş_çıkma	,670	12,028	,000							

Dini İstikamet Arayışfaktörünü yordayan değişkenler incelendiğinde birinci aşamada denkleme giren üç demografik değişkenin açıkladığı varyans %0,11 olmuştur (F=0,607; p>0,05). İkinci aşamada modele dahil olan olumsuz yaşam deneyimlerinin açıkladığı varyans oranı %0,45 olup bu üç değişken modelde anlamlı bir katkı yaratmasa da (F=1,224; p>0,05) yaşamı tehdit eden durum yaşama değişkeni anlamlı bulunmuştur (Beta=-0,165; p<0,05). Üçüncü aşamada modele dahil olan global ve lokal düşünme stilleri varyansın %0,65'ini açıklamış ve modelde anlamlı bir değişim yaratmamıştır (F=1,357; p>0,05). Dördüncü ve son aşamada modele eklenen altı alt boyut ile model anlamlı hale gelmiş (F=6,995; p<0,05), açıklayıcılık oranı 0,397'ye yükselmiş ve bu değişkenlerin modele katkısı anlamlı bulunmuştur (F değişimi=13,628; p<0,05). Son modelde anlamlı bulunan değişkenler; Dini Yalvarma, Dini dönüşüm ve Şerre Yorma olarak bulunmuştur (p<0,05).

Turkish Studies

Tablo 10. Dini İstikamet Arayışı alt boyutunun bağımsız yordayıcılarının belirlenmesi için yapılan regresyon analizi

Model		Beta	T	Sig.	R	R Square	R SquareChange	F	Sig.	F Change	Sig. F Change
1	(Constant) Cinsiyet Mesleki_deneyim Eğitim	,078 ,046 ,010	9,016 ,869 ,513 ,127	,000 ,386 ,609 ,899	,106	,011	,011	,607	,611	,607	,611
2	(Constant) Cinsiyet Mesleki_deneyim Eğitim İlişkilerimde sorun yaşadım Kayıp yaşadım Yaşamımı tehdit eden bir durum yaşadım	,056 ,053 ,015 ,070 -,017 -,165	6,034 ,624 ,593 ,193 ,866 -,207 -2,084	,000 ,534 ,554 ,847 ,388 ,837 ,039	,211	,045	,033	1,224	,297	1,831	,144
3	(Constant) Cinsiyet Mesleki_deneyim Eğitim İlişkilerimde sorun yaşadım Kayıp yaşadım Yaşamımı tehdit eden bir durum yaşadım Global_düşünme_stili Lokal_düşünme_stili	,049 ,075 ,018 ,069 -,014 -,173 ,056 ,120	4,309 ,546 ,827 ,217 ,850 -,164 -2,159 ,666 1,442	,000 ,586 ,410 ,829 ,397 ,870 ,032 ,506 ,151	,256	,065	,021	1,357	,220	1,722	,182
4	(Constant) Cinsiyet Mesleki_deneyim Eğitim İlişkilerimde sorun yaşadım Kayıp yaşadım Yaşamımı tehdit eden bir durum yaşadım Global_düşünme_stili Lokal_düşünme_stili Allaha_yönelme Hayra_yorma Dini_yalvarma Dini_yakınlaşma Dini_dönüşüm Şerre_yorma	-,017 ,069 -,017 ,085 -,022 -,123 ,104 ,040 ,106 ,051 ,207 -,115 ,390 ,226	-1,031 -,226 ,896 -,255 1,272 -,321 -1,859 1,478 ,573 1,163 ,554 2,774 -1,348 5,307 3,481	,304 ,822 ,372 ,799 ,205 ,749 ,065 ,141 ,567 ,247 ,580 ,006 ,180 ,000 ,001	,630	,397	,331	6,995	,000	13,628	,000

Şerre Yorma faktörünü yordayan değişkenler incelendiğinde birinci aşamada denkleme giren üç demografik değişkenin açıkladığı varyans %0,3 olmuştur (F=0,163; p>0,05). İkinci aşamada modele dahil olan olumsuz yaşam deneyimlerinin açıkladığı varyans oranı %0,10 olup bu üç değişken modelde anlamlı bir katkı yaratmamıştır (F=0,268; p>0,05). Üçüncü aşamada modele dahil olan global ve lokaldüşünme stilleri varyansın %0,23'ünü açıklamış ve modelde anlamlı bir değişim yaratmamıştır (F=0,450; p>0,05). Dördüncü ve son aşamada modele eklenen üç alt boyut ile model anlamlı hale gelmiş (F=14,315; p<0,05), açıklayıcılık oranı 0,509'a yükselmiş ve bu değişkenlerin modele katkısı anlamlı bulunmuştur (F değişimi=50,148; p<0,05). Son modelde anlamlı bulunan değişkenler; Manevi Hoşnutsuzluk, Dini İstikamet Arayışı ve Olumsuz Dini Başa Çıkma olarak bulunmuştur (p<0,05).

Turkish Studies

Tablo 11. Şerre Yorma alt boyutunun bağımsız yordayıcılarının belirlenmesi için yapılan regresyon analizi

Model		Beta	T	Sig.	R	R Square	R SquareChange	F	Sig.	F Change	Sig. F Change
1	(Constant) Cinsiyet Mesleki_deneyim Eğitim	,032 ,019 -,026	7,151 ,359 ,217 -,328	,000 ,720 ,828 ,743	,055	,003	,003	,163	,921	,163	,921
2	(Constant) Cinsiyet Mesleki_deneyim Eğitim İlişkilerimde sorun yaşadım Kayıp yaşadım Yaşamımı tehdit eden bir durum yaşadım	,030 ,028 -,036 ,030 ,086 ,011	3,336 ,329 ,305 -,441 ,357 1,024 ,142	,001 ,743 ,760 ,660 ,722 ,308 ,887	,101	,010	,007	,268	,951	,374	,772
3	(Constant) Cinsiyet Mesleki_deneyim Eğitim İlişkilerimde sorun yaşadım Kayıp yaşadım Yaşamımı tehdit eden bir durum yaşadım Global düşünme_stili Lokal düşünme_stili	,037 ,034 -,016 ,030 ,081 ,031 -,120 ,022	3,295 ,407 ,369 -,189 ,359 ,960 ,380 -1,401 ,265	,001 ,685 ,713 ,851 ,720 ,339 ,704 ,163 ,792	,151	,023	,013	,450	,889	,997	,371
4	(Constant) Cinsiyet Mesleki_deneyim Eğitim İlişkilerimde sorun yaşadım Kayıp yaşadım Yaşamımı tehdit eden bir durum yaşadım Global düşünme_stili Lokal düşünme_stili Manevi hoşnutsuzluk Dini istikamet arayışı Olumsuz dini başa çıkma	,017 -,085 ,037 ,020 ,084 ,082 -,078 ,008 ,131 -,150 ,736	-8,02 ,265 -1,254 ,608 ,345 1,391 1,374 -1,266 ,133 2,055 -2,062 9,812	,424 ,791 ,212 ,544 ,731 ,166 ,171 ,208 ,894 ,042 ,041 ,000	,713	,509	,486	14,315	,000	50,148	,000

Olumsuz Dini Başa Çıkma faktörünü yordayan değişkenler incelendiğinde birinci aşamada denkleme giren üç demografik değişkenin açıkladığı varyans %0,33 olmuştur (F=1,793; p>0,05). İkinci aşamada modele dahil olan olumsuz yaşam deneyimlerinin açıkladığı varyans oranı %0,43 olup bu üç değişken modelde anlamlı bir katkı yaratmamıştır (F=1,165; p>0,05). Üçüncü aşamada modele dahil olan global ve lokaldüşünme stilleri varyansın %0,44'ünü açıklamış ve modelde anlamlı bir değişim yaratmamıştır (F=0,890; p>0,05). Dördüncü ve son aşamada modele eklenen beş alt boyut ile model anlamlı hale gelmiş (F=59,983; p<0,05), açıklayıcılık oranı 0,839'a yükselmiş ve bu değişkenlerin modele katkısı anlamlı bulunmuştur (F değişimi=147,790; p<0,05). Son modelde anlamlı bulunan değişkenler; Manevi Hoşnutsuzluk, Dini İstikamet Arayışı ve Olumsuz Dini Başa Çıkma olarak bulunmuştur (p<0,05).

Turkish Studies

Tablo 12. Olumsuz Dini Başa Çıkma alt boyutunun bağımsız yordayıcılarının belirlenmesi için yapılan regresyon analizi

Model		Beta	T	Sig.	R	R Square	R SquareChange	F	Sig.	F Change	Sig. F Change
1	(Constant) Cinsiyet Mesleki_deneyim Eğitim	,067 ,128 -,041	10,647 ,755 1,445 -,522	,000 ,451 ,150 ,603	,180	,033	,033	1,793	,151	1,793	,151
2	(Constant) Cinsiyet Mesleki_deneyim Eğitim İlişkilerimde sorun yaşadım Kayıp yaşadım Yaşamımı tehdit eden bir durum yaşadım	,053 ,134 -,038 ,020 -,003 -,099	6,537 ,596 1,497 -,476 ,244 -,033 -1,246	,000 ,552 ,137 ,635 ,808 ,974 ,215	,206	,043	,010	1,165	,328	,553	,647
3	(Constant) Cinsiyet Mesleki_deneyim Eğitim İlişkilerimde sorun yaşadım Kayıp yaşadım Yaşamımı tehdit eden bir durum yaşadım Global_düşünme_stili Lokal_düşünme_stili	,054 ,141 -,031 ,020 -,004 -,095 -,024 ,036	5,523 ,597 1,543 -,380 ,239 -,042 -1,168 -,281 ,428	,000 ,551 ,125 ,704 ,812 ,966 ,245 ,779 ,669	,210	,044	,001	,890	,527	,104	,901
4	(Constant) Cinsiyet Mesleki_deneyim Eğitim İlişkilerimde sorun yaşadım Kayıp yaşadım Yaşamımı tehdit eden bir durum yaşadım Global_düşünme_stili Lokal_düşünme_stili Dini_yakınlaşma Dini_dönüşüm Manevi_hoşnutsuzluk Kişiler_arası_dini_hoşnutsuzluk Dini_istikamet_arayışı	,027 -,030 ,029 -,001 ,042 ,044 -,044 -,004 -,017 -,034 ,151 ,656 ,622	,787 ,706 -,759 ,824 -,035 1,210 1,260 -1,219 -,124 -,439 -,819 4,147 17,519 15,834	,433 ,481 ,449 ,411 ,972 ,228 ,210 ,225 ,902 ,661 ,414 ,000 ,000 ,000	,916	,839	,795	59,983	,000	147,790	,000

Global Düşünme Stili faktörünü yordayan değişkenler incelendiğinde birinci aşamada denkleme giren üç demografik değişkenin açıkladığı varyans %0,25 olmuştur (F=1,341; p>0,05). İkinci aşamada modele dahil olan olumsuz yaşam deneyimlerinin açıkladığı varyans oranı %0,51 olup bu üç değişken modelde anlamlı bir katkı yaratmamıştır (F=1,400; p>0,05). Üçüncü aşamada modele dahil olan lokaldüşünme stili varyansın %14,1'ini açıklamış ve modelde anlamlı bir değişim yaratmıştır (F=3,664; p>0,05).

Tablo 13. Global Düşünme Stili alt boyutunun bağımsız yordayıcılarının belirlenmesi için yapılan regresyon analizi

Model		Beta	T	Sig.	R	R Square	R SquareChange	F	Sig.	F Change	Sig. F Change
1	(Constant) Cinsiyet Mesleki_denyim Eğitim	,041 ,035 ,153	11,615 ,464 ,400 1,931	,000 ,643 ,690 ,055	,157	,025	,025	1,341	,263	1,341	,263
2	(Constant) Cinsiyet Mesleki_denyim Eğitim İlişkilerimde sorun yaşadım Kayıp yaşadım Yaşamımı tehdit eden bir durum yaşadım	,065 ,017 ,151 ,004 -,046 ,162	5,278 ,734 ,191 1,903 ,048 -,553 2,051	,000 ,464 ,849 ,059 ,962 ,581 ,042	,225	,051	,026	1,400	,218	1,448	,231
3	(Constant) Cinsiyet Mesleki_denyim Eğitim İlişkilerimde sorun yaşadım Kayıp yaşadım Yaşamımı tehdit eden bir durum yaşadım Lokal düşünme stili	,057 ,075 ,178 ,000 -,043 ,165 ,306	3,071 ,666 ,870 2,343 ,005 -,548 2,192 4,052	,003 ,506 ,386 ,020 ,996 ,584 ,030 ,000	,376	,141	,090	3,664	,001	16,421	,000

Lokal Düşünme Stili faktörünü yordayan değişkenler incelendiğinde birinci aşamada denkleme giren üç demografik değişkenin açıkladığı varyans %0,36 olmuştur (F=1,970; p>0,05). İkinci aşamada modele dahil olan olumsuz yaşam deneyimlerinin açıkladığı varyans oranı %0,36 olup bu üç değişken modelde anlamlı bir katkı yaratmamıştır (F=0,977; p>0,05). Üçüncü aşamada modele dahil olan globaldüşünme stili varyansın %12,8'ini açıklamış ve modelde anlamlı bir değişim yaratmıştır (F=3,266; p>0,05).

Tablo 14. Lokal Düşünme Stili alt boyutunun bağımsız yordayıcılarının belirlenmesi için yapılan regresyon analizi

Model		Beta	T	Sig.	R	R Square	R SquareChange	F	Sig.	F Change	Sig. F Change
1	(Constant) Cinsiyet Mesleki_denyim Eğitim	,030 -,189 -,089	11,686 ,335 -2,139 -1,132	,000 ,738 ,034 ,259	,189	,036	,036	1,970	,121	1,970	,121
2	(Constant) Cinsiyet Mesleki_denyim Eğitim İlişkilerimde sorun yaşadım Kayıp yaşadım Yaşamımı tehdit eden bir durum yaşadım	,029 -,189 -,088 ,011 -,008 -,011	6,431 ,317 -2,108 -1,105 ,139 -,099 -,132	,000 ,751 ,037 ,271 ,890 ,922 ,895	,190	,036	,000	,977	,443	,020	,996
3	(Constant) Cinsiyet Mesleki_denyim Eğitim İlişkilerimde sorun yaşadım Kayıp yaşadım Yaşamımı tehdit eden bir durum yaşadım Global düşünme stili	,008 -,195 -,135 ,010 ,006 -,061 ,311	4,638 ,095 -2,271 -1,754 ,130 ,076 -,791 4,052	,000 ,924 ,025 ,081 ,897 ,940 ,430 ,000	,358	,128	,092	3,266	,003	16,421	,000

Turkish Studies

Tartışma

Bu çalışmada din görevlilerinde dini başa çıkma stilleri ile düşünme stilleri arasındaki ilişki demografik değişkenler, mesleki deneyim ve yaşam stresörleri bağlamında incelenmiştir. Baş etme eldeki kaynaklar ile karşılaşılan durumun değerlendirilmesi sürecidir (Folkman ve Lazarus, 1988). Dolayısı ile düşünme stillerinden ayrı düşünülemez (Hassan, 2014; Keith, Markman and Dyczewski 2010). Ancak dinin aktif bir baş etme kaynağı olmaktan çok pasif bir savunma olduğuna dair inanç psikoloji çevrelerinde uzunca bir süre yer almıştır. Ancak pek çok çalışma dinin doğasının savunmadan öte olduğunun altını çizmektedir (Bosson, Kelley ve Jones, 2012). Deneysel çalışmalar olayların inkarı ile din arasında genellikle bir bağlantı olmadığının göstermektedir. Pek çok dini gelenek mensuplarının karşılaştıkları olayları reddetmektense kabul etmelerini hatta anmalarını (örn. cenaze törenleri) istemektedir. Yine katılımcıların yaşadıkları olayı reddetmeleri ile dindarlıkları arasında ilişki bulunmamıştır. Bebeklerini kaybeden aileler, savaş mağdurları ve göğüs kanserleri gibi farklı yaşam olayları üzerine yapılan çalışmalarda ilginç şekilde daha dindar katılımcıların yaşadıkları olay ile daha az değil daha fazla meşgul olduklarını ve bu durum yaşadıklarını reddetmektense olaya daha çok kafa yorduklarını göstermektedir. Ayrıca bu katılımcıların zamanla yaşadıkları olaya daha çok anlam verdikleri böylece daha az üzüldükleri görülmüştür (Pargament, Ano ve Wachholtz, 2005). Dolayısı ile dini inançlar ile üzüntü veren yaşam olaylarının ayrıntılı olarak değerlendirme arasında ilişki vardır (Mehmedoğlu, 2013). Yaşamdaki krizler zaman zaman bireyin kendisi, diğerleri ve inandığı kutsala yönelik algısında dönüşüme neden olmaktadır (Fowler, 1981). Bu dönüşüm ile birlikte inanç bir üst evreye taşınmaktadır (Fowler, 2005). Dini başa çıkmanın hedeflerinden bir tanesi dini dönüşümdür (Pargament, Koenig, Perez, 2000). Lokal düşünme stili dini dönüşümü desteklemektedir. Bu bağlamda çalışmada ortaya çıkan lokal düşünme stili ile dini dönüşüm arasındaki ilişki literatür ile uyumlu olarak değerlendirilmektedir. Globallerin olaylara daha genel baktıkları için daha mutlu oldukları bilinmektedir (Kadivar and Shokri 2008). Bu bağlamda çalışmada her ne kadar anlamlı olmasa da global düşünme ile manevi hoşnutsuzluk ve şerre yorma arasında negatif ilişki bulunması literatür ile uyumlu olarak değerlendirilmektedir.

Mesleki deneyimi daha fazla olanların daha az olanlardan daha fazla manevi hoşnutsuzluk yaşadıkları tespit edilmiştir. Bu bulgu da literatür ile uyumludur. Din hizmetleri tükenmişlik oranı yüksek bir meslektir (Francis, Robbins and Wulff 2013). Ayrıca din görevlileri seküler mesleklerden farklı olarak iş ile ilgili yaşadıkları bir sorunu manevi bir sorun olarak değerlendirme eğilimindedirler. (Lewis, Turton, Francis, 2007; Ok, 2009) Onların karşılaştığı zorlukların başında rol fazlalığı gelmektedir. Rol fazlalığı kendilerini sık sık baskı altında hissetmelerine neden olmakta bu da diğer mesleki zorlukları tetiklemektedir. Örneğin, istekleri/rolleri dengelemek için zaman, zor insanlar, kaynakların sınırlılığı, yalnızlık, teolojik kaygılar ve yönetsel endişeler kendilerini baskı altında hissettikleri başlıklardan bazılarıdır (Francis, Hills, Rutledge, 2008; Kayıklık, 2007; Francis, Robbins, Kaldor ve Castle 2009). Ayrıca güven yoksunluğu, otorite tarafından takdir edilmeme, özel yetenek ve yeterliliklerinin fark edilmemesi, rol belirsizliği, aile yaşamında denge kuramama da karşılaşılan mesleki zorluklar arasında yer almaktadır (Francis, Robbins, 2008; Cengil, 2010; Kaya, Turan, 2013). Din görevlilerinde manevi hoşnutsuzluk yaşamaları mesleklerinin anlamının azalmasına veya yok olmasına neden olmaktadır (Pargament, 2001). Anlam sisteminin daima aktif tutmak bu alanda çalışmanın önemli zorluklarından birisidir (Bakker, Demerouti, Sanz-Vergel, 2014, Hökelekli, 2005). Bu bağlamda bulguların literatür ile uyumlu olduğu değerlendirilmektedir. Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından mesleğe başlamış çalışanları için hizmet içi eğitimlerde teolojik ve fihhi eğitim dışında manevi çalışmalar yapılması faydalı olabilir. Ayrıca çalışanların anlam sistemini besleyici eğitim programlarının hazırlanması ve uygulanması faydalı olabilir. Yine din görevlilerinde sık sık ihtiyaç duydukları üst danışmanlık sisteminin faydalı olacağı değerlendirilmektedir. Bununla birlikte bu mesleğin kişisel kaynaklarından en önemlisi elbette manevi katılımıdır. Manevi katılımı yüksek olan çalışanların mesleki tatminlerinin de yüksek olması şaşırtıcı olmayacaktır (Bickerton, Miner, Dowson,

Griffin; 2015). İnsanların din hizmetleri ile ilgili önemli beklentilerinden birisi de manevi bakımdır. Ancak anlam sisteminin aktif olmaması veya manevi hoşnutsuzluk yaşaması bu alanda çalışanların kendisinden beklenen önemli çalışmaları yerine getirmesini engellemektedir. Dolayısı hem mesleğe girişte hem mesleki yaşamda bu kriterlerin göz önünde bulundurulması faydalı olabilir. Ayrıca din eğitimi veren yükseköğrenim kurumlarının eğitimlerinde manevi ihtiyaçları destekleyici programlar yapmaları faydalı olabilir.

Yaşamdaki krizler dini başa çıkma tarzları üzerinde yordayıcı olmaktadır (Fowler, 1981; Mehmedoğlu, Aygün, 2006). Fowler (1981) inançlı olma durumunu bu tarz olaylara verilen cevaplar ile tanımlamaktadır. Çalışmada dini istikamet arayışını yaşamı tehdit eden durumların yordadığı tespit edilmiştir. Bu tarz olaylar sonrasında inanç genişleyip düzey de atlayabilir durağanlaşıp bir takım istekleri karşılamak için araç haline de gelebilir (Raiya, Pargament, Exline; 2015).

Katılımcıların olumlu dini başa çıkmayı olumsuzdan daha fazla kullandıkları tespit edilmiştir. Bu bulgu literatür ile uyumludur(Pargament, 2001). Katılımcıların %40,2 kadın olduğu görülmektedir son 5-10 yılda Diyanet İşleri Başkanlığı'nda kadın istihdamın artması bu çalışmaya da yansımıştır (DİB Bilgi Edinme Birimi). Aslında diğer hizmet alanlarında olduğu gibi din hizmetleri alanın da giderek feminenleşmektedir (Francis & Village 2012). Bu çalışmada ise literatürde olduğu gibi cinsiyet ile dini başa çıkma arasında bir ilişki çıkmamıştır (Ayten, 2010). Düşünme stilleri ile ilgili olarak erkeklerin bütünsel düşünmeyi kadınlardan daha fazla tercih ettiklerine yönelik çalışmalar (Zhang & Sternberg, 2006; Yıldızlar, 2010) olsa da bu çalışmada böyle bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Bu, din eğitimi almış ve bu alanda hizmet vermenin bütünü içinde parçayı parçanın içinde bütünü görmeyi dolayısı ile de her iki stili de kullanmayı geliştirdiği şeklinde yorumlanabilir. Çünkü kutsal metinler ve peygamber uygulamalarının (Kur'an 18/65-82) her iki düşünme stilini de birlikte kullanmayı pekiştirdiği söylenebilir.

Araştırmada katılımcıların eğitim düzeyleri ile dini başa çıkma ve düşünme stilleri üzerinde yordayıcı bir değişken olmadığı tespit edilmiştir. Lisans eğitiminin bile yaşam boyu bir meslek için yetersiz olduğunun tartışıldığı günümüzde (Olson, 2009; Furat 2012) imam-hatip lisesi veya uzaktan ilahiyat ön lisans programlarının yeterli olmayacağı düşünülmektedir. Özellikle mesleğin rol fazlalığı ve gelişimin tüm evrelerine hitap eden bir meslek olması göz önünde bulundurulduğunda din görevlilerinin en az lisans mezunu olmaları gerektiği değerlendirilmektedir. Ancak Türkiye'de 2011 yılına kadar ilahiyat fakültelerinin sayısının çok az olması ve din hizmetlerine duyulan ihtiyacın artması nedeni ile lisans mezunları ihtiyacı karşılamak için yeterli olmamıştır. Dolayısı ile din görevlilerinin lisans ve lisansüstü eğitim düzeyinin 2009'dan bu yana önemli miktarda düştüğü (Ok, 2009) ortaöğretim (lise) düzeyinde personelin arttığı görülmektedir (Diyanet Bilgi Edinme Birimi). Ancak ilginç bir şekilde çalışmada eğitimin açıklayıcı bir değişken olmadığı tespit edilmiştir. Ancak yine de lisans düzeyinde din eğitimi veren ilahiyat fakültelerinin bunu göz önünde bulundurması faydalı olabilir. Bununla birlikte daha genel bir örneklem üzerinde yapılan çalışmada ise eğitim düzeyinin artması ile olumsuz dini başa çıkma arasında ilişki bulunmuştur (Ayten, 2012). Yine eğitim ve iş tatmini, eğitim ve depresyon arasında da negatif ilişkinin olduğu çalışmalarda da eğitim düzeyinin artması beklentilerin artması ile açıklanmıştır.

Sonuç

Bu çalışmada din görevlilerinde dini başa çıkma stilleri ile düşünme stilleri arasındaki ilişki demografik değişkenler, mesleki deneyim ve yaşam stresörleri bağlamında incelenmiştir. Türkiye'deki Müslüman din hizmetleri çalışanları olumlu dini başa çıkmayı olumsuzdan daha fazla kullanmaktadırlar. Global ve lokal düşünme stilleri benzer bir dağılım göstermektedir. Kadın din hizmetleri çalışanları son yıllarda önemli düzeyde artmıştır. Kadın ve erkek din hizmetleri çalışanları tercih ettikleri dini başa çıkma tarzı ve düşünme stillerinde benzer bir dağılım göstermektedirler.

Türkiye'deki din görevlilerinde eğitim düzeyinin lisans düzeyine yükseltilmesine ihtiyaç vardır. Ancak eğitim düzeyi bu çalışmada herhangi bir fark yaratmamıştır. Mesleki deneyimi genel olarak daha fazla olanlar daha az olanlardan daha fazla manevi hoşnutsuzluk yaşamaktadırlar. Bu duruma ilişkin ivedilikle önlem alınması gerektiği değerlendirilmektedir.

Din görevlilerinde olumlu dini başa çıkmanın daha fazla olması önemli ancak olumsuz dini başa çıkma mesleği diğer mesleklerden daha fazla etkilemektedir. Dolayısı ile Diyanet İşleri Başkanlığı'nda çalışanların yaşadıkları mesleki ve manevi zorluklara yardımcı olmak, mesleki gelişimlerine katkıda bulunmak, mesleki deformasyonu azaltmak amacı ile manevi bakım biriminin oluşturulması faydalı olabilir. İlahiyat fakültelerinin eğitim programlarında uygulama ve manevi bakıma yönelik derslerin olmaması veya sınırlı olması önemli bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir. İlahiyat fakültelerinde uygulamaya ve manevi bakıma yönelik programlar faydalı olabilir.

İleride yapılacak çalışmalarda, düşünme stillerinin diğer düzey ve alt boyutlarının dini baş etme ile ilişkilendirildiği araştırmaların yapılması dini baş etme ve düşünme stillerinin aydınlatılması yönünde daha nesnel bulgulara ulaşılmasını sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca din hizmetleri çalışanları üzerine yapılan çalışmalarda çalışanların bazı olguları meslekleri ile bağdaştıramadıkları için ideale yakın cevap verme eğiliminde oldukları bilinmektedir. Bu, çalışmanın sınırlılıklarından birisi olabilir. Son olarak ileride din hizmetleri çalışanları üzerine büyük örneklem grupları ile yapılacak araştırmalarda istatistiksel olarak daha anlamlı sonuçlara ulaşılabileceği değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- Aflakseir, Abdulaziz ve Peter G. Goleman (2009). The Influence of religious coping on the mental health of disabled Iranian war veterans. *Mental Health, Religion & Culture*. 12(2), ss. 175-190.
- Amer, Mona ve diğerleri (2008). Initial Development of the Brief Arab Religious Coping Scale (BARCS). *Journal of Muslim Mental Health*. sy. 3, ss. 69-88.
- Ayten, Ali (2012), *Tanrı'ya Sığınmak*. İz Yayıncılık, İstanbul.
- Bakker, A.B., Demerouti, E., & Sanz-Vergel, A.I. (2014). Burnout and work engagement: The JD–R approach. *Annual Review of Organizational Psychology and Organizational Behavior*, 1, 389–411. <http://dx.doi.org/10.1146/annurev-orgpsych-031413-091235>.
- Bickerton, G.R., Miner, M.H., Dowson, M., & Griffin, B. (2014). Spiritual resources in the job demands–resources model. *Journal of Management, Spirituality & Religion*, 1–24. <http://dx.doi.org/10.1080/14766086.2014.886517>.
- Bickerton, G.R., Miner, M.H., Dowson, M., & Griffin, B. (2014a). Spiritual resources and work engagement among religious workers: A three-wave longitudinal study. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 87(2), 370–391. <http://dx.doi.org/10.1111/joop.12052>.
- Bickerton, G.R., Miner, M.H., Dowson, M., & Griffin, B. (2015). Spiritual resources as antecedents of clergy well-being: The importance of occupationally specific variables. *Journal of Vocational Behavior* 87 (2015) 123–133
- Carroll, Jackson W. 2006. *God's Potters: Pastoral Leadership and the Shaping of Congregations*. Grand Rapids, MI: William B. Eerdmans Publishing Company.

- Cengil, M. (2010) Din Görevlileri Ve Kur'an Kursu Öğreticilerinin Tükenmişlik Düzeyleri. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* Cilt 10, Sayı 1, ss. 79-101.
- Chang, P. (2005). Factors shaping clergy careers: A wakeup call for Protestant denominations and pastors. Durham, NC: Duke Divinity School.
- Chang, S., & Zhang, L. (2014). Validating the Thinking Styles Inventory—Revised II among Chinese university students with hearing impairment through test accommodations. *American Annals of the Deaf*, 159(1), 22-33.
- Fan J. and Zhang L. (2014) The role of learning environments in thinking styles. *Educational Psychology*, Vol. 34, No. 2, 252–268,
- Fahmi Hassan (2014) Relationship Between Coping Strategies And Thinking Styles Among University Students. *Asean Journal Of Psychiatry*, Vol. 15 (1), January - June 2014: 14-22
- Fer, S. (2005). Düşünme stilleri envanterinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması [Validity and reliability study of the thinking styles inventory]. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 5 (2), 433-461.
- Francis, L. J., Kaldor, P., Robbins, M., Castle, K. (2005). Happy but exhausted? Assessing two dimensions of work-related psychological health among clergy in Australia, England and New Zealand. *Pastoral Sciences*, 24, 101–120.
- Francis L. J., Hills P., Rutledge C. J. F. (2008) Clergy work related satisfactions in parochial ministry: The influence of personality and churchmanship. *Mental Health, Religion & Culture* DOI: 10.1080/13674670701288639
- Francis L. J. & Robbins M. (2008) Psychological Type And Prayer Preferences: A Study Among Anglican Clergy in The United Kingdom. *Mental Health, Religion & Culture*; 11(1): 67–84
- Francis, L. J., Robbins, M., Kaldor, K., & Castle, K. (2009). Psychological type and work-related psychological health among clergy in Australia, England and New Zealand. *Journal of Psychology and Christianity*, 28, 200–212.
- Francis L. J., Village A. (2012) The Psychological Temperament of Anglican Clergy in Ordained Lokal Ministry (OLM): The Conserving, Serving Pastor? *Journal of Empirical Theology* 25 57-76 DOI: 10.1163/157092512X635743
- Furat A. Z. (2012) Nitelikli Din Görevlisi Yetiştirmede İlahiyat Fakültelerinde Sürdürülen Eğitim-Öğretim Faaliyetlerinin Yeterliliği: İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Konu Hakkındaki Düşünceleri *Marife, Bahar*, ss. 83-110
- Halbesleben, J. R. B. (2011). The consequences of engagement: The good, the bad, and the ugly. *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 20(1), 68–73. <http://dx.doi.org/10.1080/1359432x.2010.514327>.
- Hammouri, H. A. M. (2003). An investigation of undergraduates' transformational problem solving strategies: Cognitive/metacognitive processes as predictors of holistic/analytic strategies. *Assessment and Evaluation in Higher Education*, 28, 6, 571-586.
- Hernandez, K.M., & Mahoney, A. (2012). Balancing sacred callings in career and family life. In P.C. Hill, & B.J. Dik (Eds.), *Psychology of religion and workplace spirituality* (pp. 135–155). Charlotte, NC US: IAP Information Age Publishing.
- Hökekleli, H., “Din Hizmetlerinde Yöntemle İlgili Sorunlar”, *Diyanet İlmî Dergi*, Sayı 41/3, 2005.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/13

- Kadivar, P. & Shokri, O. (2008). A structural model of personality factors, learning approaches, thinking styles and academic achievement. *Proceedings of the WSEAS International Conference on Applied Computing Conference*, 233- 241.
- Kaya, M., Turan, İ. (2013) İlahiyat Fakültesi ve İmam-Hatip Lisesi Son Sınıf Öğrencilerinin Din Görevliliğine İlişkin Mesleki Yeterlilik Algıları (Samsun İli Örneği). *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* Sayı: 34 ss. 5-36.
- Kayıklık, H. 2007. Din Görevlilerinde Tükenmişlik. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7(2): 1–20.
- Küçüksüleymanoğlu R. (2013) Occupational Burnout Levels Of Turkish Imams *Review of Religious Research* 55:27–42 DOI 10.1007/S13644-012-0057-2
- Lee S. A. (2016) Religion and pet loss: afterlife beliefs, religious coping, prayer and their associations with sorrow, *British Journal of Guidance & Counselling*, 44:1, 123-129, DOI: 10.1080/03069885.2015.1043236
- Lewis C. A. , Turton D. W. , & Francis L. J. (2007) Clergy work-related psychological health, stress, and burnout: An introduction to this special issue of *Mental Health, Religion and Culture*
- Markman K. D. and Dyczewski E. A (2010) Think and Act Global and Lokal: A Portrait of the Individual as a Flexible Information-Processor *Psychological Inquiry*, 21: 239–241,
- Mehmedoğlu Ali Ulvi-Aygün, A. (2006). James W. Flower ve İnanç Gelişim Teorisi. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6(1), 117-139.
- Mehmedoğlu, A. U. (2013). “Din Dindarlık ve Değerler”, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.
- Ok Ü. (2009) Cognitive Conflict And Well-Being Among Muslim Clergy *Archive For The Psychology of Religion* 31 151-176
- Olson Joann S. (2009) Life Long Learning And The Full-Time Minister: Non-Pastoral Clergy And Continuing Education. *Journal of Ethnographic & Qualitative Research* Vol. 4, 41-55 ISSN: 1935-3308
- Park, C. L., & Folkman, S. (1997). Meaning in the context of stress and coping. *General Review of Psychology*, 1, 115–144.
- Park, C.L. (2012). Religious and spiritual aspects of meaning in the context of work life. In P.C. Hill, & B.J. Dik (Eds.), *Psychology of religion and workplace spirituality* (pp. 25–42). Charlotte, NC US: IAP Information Age Publishing.
- Pargament, K. I. (1997). The psychology of religion and coping: Theory, research, and practice. New York, NY: The Guilford Press.
- Pargament, K.I., Koenig, H.G., ve Perez, L.M. (2000). "The Many Methods of Religious Coping: Development and Initial Validation of The RCOPE." *Journal of Clinical Psychology*, 56, ss. 519–543.
- Pargament Kenneth I., Tarakeshwar Nalmı, Ellison Christopher G., Wulff Keith M. (2001). "Religious Coping Among the Religious: The Relationships Between Religious Coping and Well-Being in a National Sample of Presbyterian Clergy, Elders, and Members." *Journal for The Scientific Study of Religion* 40:3 ss. 497–513.

- Pezzuti L., Artistico D., Chirumbolo A., Picone L., Dowd S. M. (2014) The relevance of logical thinking and cognitive style to everyday problem solving among older adults *Learning and Individual Differences* 36 218–223
- Rosmarin, Pargament, Krumrei (2009) "Religious Coping Among Jews: Development and Initial Validation of the JCOPE" *Journal of Clinical Psychology*, Vol. 65(7), 670--683 (2009)
- Qur'an-Karim. 2016. http://www.kuranikerim.com/english/m_indexe.htm. Accessed on 06 March 2016.
- Robbins, M., c Francis, L. J. (2010). Work-related psychological health among Church of England clergywomen: individual differences and psychological type. *Review of Religious Research*, 52, 57–71.
- Saks, A. M. (2006). Antecedents and consequences of employee engagement. *Journal of Managerial Psychology*, 21(7), 600–619.
- Sandage S. J. and Morgan J. (2014) Hope and positive religious coping as predictors of social justice commitment. *Mental Health, Religion & Culture*, Vol. 17, No. 6, 557–567, <http://dx.doi.org/10.1080/13674676.2013.864266>
- Sternberg, R.J. (1988).Mental self-goverment: A theory of intellectual styles and their development. *Human Development*,31, 197-224.
- Sternberg, R. J. ve Wagner, R. K. (1992). *Thinking styles inventory: Unpublished test*. New Haven, CT: Yale University.
- Sternberg, R. J. (2009). *Thinking styles*. New York: Cambridge University Press.
- Topuz, İlhan (2003). Dini Gelişim Seviyeleriyle Dini Başa Çıkma Tutumları Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma. *Doktora Tezi*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldızlar, M. (2010) Farklı Kültürlerden Gelen Öğretmen Adaylarının Düşünme Stilleri *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education)*39:383 393
- Zhang, L.F. & Sternberg, R. J. (2006). *The nature of intellectual styles*. London: Lawrence Erlbaum Associates.
- Zhang, L.F. (2001). Do styles of thinking matter among Hong Kong secondary school students? *Personality and Individual Differences*, 31 (3), 289-301.
- Zhang, LF. (2006). Thinking styles and the big five personality traits revisited. *Personality and Individual Differences*, 40, 1177-1187.
- Zhang, LF. (2008b). Thinking styles and identity development among Chinese university students. *American Journal of Psychology*, 121 (2), 255-272.